www.nanafghan.com

د لمانځه امامت

قاضي محمد حاکم شریعتي

د کندهار پوهنتون د شرعیاتو پوهنځی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

سریزه:

الحمد الله حبب الصلاته والعبادة للمتقین و حبب قلوبهم لانشفال بعبادة رب العٰلمین والصلاة والسلام علی سیدنا و نبینا محمد الذی جعل الصلوٰة عماد الدین وعلی الهِ و اصحابهِ و من دعٰی بدعوةِ الٰی یوم الدین.

اما بعـــــــــــــــد:

اما بعد: د خداي شکر او ثنا وایم چي ځمکه او اسمان ئي پیداکړي او داسي نظام ئي درولی چي هغه د بشر د فکر د ساحې څخه وتلی دی.

یعني کوم وخت چي انسان ته فکر پیدا شي چي آیا ددې مخلوقاتو مربي او پالونکی شته؟ که ښه په غور سره فکر وکړو په خپله به انسان ته ثابته شي چي یقیناً دغه نظام او کائنات یو مربي لري او دغه پالونکی او څښتن داسي یو ذات دی چي هیڅ شی ئي د علم څخه بهر ندي.

بلکي تر ټولو ښه معلومه خبره داده چي ددې دنیا نظام د همدغه انسان، حضرت محمد (ص) له خاطره ئي پیدا کړ چي هغه حضرت پیغمبر محمد مصطفٰي (صلی الله علیه و سلم) دی نو دا معلومه سوه چي دغه نظام ئي د انسان له خاطره پیدا کړی دی، په همدې اساس خدای [ج] انسان ته دومره اندازه لوړه مرتبه او منزلت ورکړ چي د دنیا نظام او کائنات دده لپاره پیدا سول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه د انسان عزت او مرتبه په ټولو کائناتو کښې لوړه ده خو بالمقابل دغه انسان ته په همدغه اندازه دروند او لوی مسئولیت ورسپارل سوی دی.

ځکه د خدای [ج] د نظام په ټولو کائناتو کښې یوازي او یوازي انسان دی چي لوي او درووند مسئولیت ورته سپارل سوي دي.

څرنګه چي عزت او منزلت د انسان لوړ دی نو همدارنګه مکلفیتونه ئي هم لوی او درانه دي. کوم وخت ئي چي انسان پیدا کړ سالم عقل او صحیح فکر ئي ورته ورکړ. ددې په مقابل کښې ئي د اسلام په پنځو بناؤ مکلف کړ، په همدې اساس ئي لومړنۍ بناء د اسلام، لمونځ پر انسانانو فرض کړ، کله چي انسان خدای [ج] پیدا کړی صرف او صرف ئي د دنیا د اغراضو لپاره ندی پیدا کړی بلکي اساسي هدف او مقصد د انسان د پیدایښت څخه عبادت دی، چي د عباداتو له شمېرې څخه لمونځ هم دی. لمونځ یو اساسي هدف او عمده عبادت دی لکه څرنګه چي حضرت پېغمبر [ص] فرمائي: [الصلوة معراج المؤمنین] ژباړه: لمونځ د مؤمنانو معراج دراز او نیاز ځاي دی.

نو همدارنګه یو اساسي او عمده نقطه او مسئولیت په لمانځه کي امامت دی لکه څرنګه چي حضرت محمد [ص] فرمائي: الامام ضامن والمؤذن المؤتمن ژباړه: امام ضامن دی او مؤذن امانت اخیستونکی دی دوی دواړه ددې مسئولیت اجراءکولو دنده په غاړه لري.

څرنګه چي مسئولیتونه په هر امر کښې وجود لري نو بناء په همدې اساس ما پخپله همدغه مسئولیت احساس کړ او هغه اصولي مکلفیتونو ته مي غاړه کیښوده تر څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

علم او ددين زده کړه په ټوله اسلامي نړۍ کښې خپره شي او د اسلامي احکامو رسول ټولي بشري نړۍ ته زموږ اسلامي مسئوليت دی.

زه امید لرم چي دغه لیکنه موجب د خدای [ج] د رضائیت، د علم او پوهني علاقه لرونکي ټولني ته د خدمت جوګۀ چي د ترتیب په هکله ئې په لنډه توګه اشاره کوم مقدمه، درې فصلونه او یوه خاتمه لري چي هر یو فصل په جلا جلا توګه د خپلي موضوع مطلبونه لري. لمړی فصل د لمانځه اهمیت په اسلام کښې ـ د لمانځه د فرضیت حکمتونه ـ د لمانځه د تارك یعني پرېښودونکي حکم د فقهي علماؤ له نظره او همدارنګه دوهم فصل په لمانځه کښې د امامت احکام ـ چي همدارنګه دغه فصل هم د خپلي موضوع اړوند جلا جلا مطلبونه لري.

د امامت تعریف او قسمونه ـ د امامت د صحت شرطونه ـ د امامت مکروهات او هغه اشخاص چي امامت ئې مکروهه دی ـ دریم فصل همدارنګه د خپلي موضوع اړوند جلا جلا مطلبونه لري ـ غوره او بهتره په امامت کښې ـ مقتدیان او امام ـ د تکبیر تحریمې وقت د امام لپاره ـ امام ته د فتحي ورکولو وخت چي د موضوع د روښنائي لپاره په راتلونکو پاڼو کي کافي معلومات دي.

قاضي محمد حاکم شریعتي

و ما ذالك على الله بعزيز

رمضان المبارك ۲۰- ۱۴۲۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول فصل

د لمانځه اهميت په اسلام کښې

د لمانځه تعريف او ثبوت په اسلام کښې:

لمونځ په لغت کي دوعا ته وائي يعني هغه دُعاء چي په خير ويل کېږي لکه څرنګه چي خدای [ج] فرمائي: **وصل عليهم انَّ صلوٰتك سكن لهم** ([1])

ژباړه: ای محمده [صلی الله عليه وسلم] ته مؤمنانو ته دُعا وکړه يعني دوي ته دعوت ورکړه په خير سره چه دغه دُعا يا دعوت ورکول ستا دوی ته ارامتيا او هوسا ژوند ور په برخه کوي چي ايمان راوړل دي. ليکن ځيني علماء لمونځ په معنٰی د رحمت سره ترجمه کوي، خو د يادوني وړ خبره داده هغه کوم تحقيق چي د لمانځه د لفظ په رابطه په لغوي معنٰی سره د اوسني وخت او عصر علماء او محققين او خصوصاً د مدرسو استادان او محققين پدې رابطه تحقيق کوي دوي وائي چي (صلاة) د لغوي معني په لحاظ په څلورو معنٰی ګانو راغلی دی.

١ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) خدای[ج] ته وشي په معنٰی د رحمت دی.

٢ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) حضرت محمد [ص] ته وشي په معنٰی سره د درود دی.

[1] د توبه صورت ١٠٣ آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) عامو مؤمنانو ته وشي په معنٰی د مغفرت راځي.

۴ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) حیواناتو لکه ځناور او مرغانو ته وشي په معنٰی د تسبیح او تحلیل راځي.

لمونځ په اصطلاح کښی: د فقهي علماؤ په اصطلاح کښې لمونځ هغه خاص قولونه او فعلونه دي چي په تکبیر تحریمه سره شروع کیږي او په سلام ګرځولو سره پاي ته رسیږي.

دلمانځه ثبوت په قرآنکریم سره

لمونځ په قرآن کریم او د حضرت پیغمبر [ص] حدیثو او د علماؤ په اخماع سره ثابت شوي ځکه لمونځ د اسلام داساسي او مهمو بناؤ څخه دی، بل داسي عمل نشته چي په اسلام کښې دي ورته دومره زیات فضیلت او اهمیت ورکړی شوی وي. داسي چي خدای [ج] په ځینو ځایونو کي د ذکر سره راوړي لکه خدای [ج] چي فرمائي: **(ان الصلوة تنهٰی عن الفهشاء والمنکر و لذکر الله اکبر)**([1])

ژباړه: چي په تحقیق سره لمونځ انسان د بدو او ناوړو اعمالو څخه ژغوري او د خدای [ج] یادول لوي او غوره عمل دی.

[1] د عنکبوت صورت ۴۵ آیت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په ځينو ځايونو کي ئې د ذکوٰة سره متصل ذکر کړی دی لکه چي فرمائي: **و اقيمو الصلوٰة و اتو الذکوٰة**([1])

ژباړه: تاسي لمونځونه قائم کړئ او ذکوٰتونه ورکړئ پخپل وخت د ټولو شرطونو سره برابر.

همدارنګه ئې په ځينو نورو ځايونو کښې د صبر سره ذکر کړی دی

لکه چي فرمائي: **واستعينو بالصبر والصلاته و انها لکبيرة الا على الخاشعين** ([2]) **ژباړه:** تاسي کمك وغواړئ په صبر او لمانځه سره په تحقيق سره دغه لونځ لوی او درونډ بار دی مګر نه په هغه مؤمنانو چي خشوع او عاجزي کوي او د خدای تعالی امورو ته ئې غاړه ايښې وي. همدارنګه په ځينو ځايونو کې د (بر) د نېکو عملونو سره ذکر شوی لکه څرنګه چي خدای [ج] فرمائي: **قد افلح المؤمنون الذين هم في صلاتهم خاشعون**([3]) **ژباړه:** په تحقيق سره خلاصون او بري موندونکي دي مؤمنان، هغه کسان چي په خپلو لمونځونو کښې عاجزي کونکي وي.

د لمانځه ثبوت په حديثو سره

زيات داسي حديثونه ذکر شويدي چي د لمانځه ثبوت او يا فرضيت تري څرګندېږي، لکه حضرت ابن عمر [رض] پدې هکله حديث نقل کړی او فرمائي:

---

[1] د البقره صورة ۱۱۰ ايت.
[2] د البقره صورة ۴۵ آيت.
[3] د المؤمنون صورة ۱ آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عن النبي صلی الله تعالٰی علیه وسلم قال: (بنی الاسلام علٰی خمس: شهادة ان لا الٰه اِلّا الله و ان محمد الرَّسول الله ـ و اقام الصلوٰة وایتاءِ الذکوٰة ـ و صوم الرَّمضان ـ و حج البیت من الستطاع الیه سبیلاً) متفق علیه([1]) حضرت عبدالله ابن عمر [رض] د رسول الله [ص] څخه نقل کړېدی چي وائي: رسول الله [ص] فرمائي اسلام په پنځو شیانو بناء دی: شاهدي ادا کول پدې سره چي نشته هیڅ لائق او مستحق د عبادت مګر یو خدای [ج] دي او محمد صلی الله علیه وسلم د هغه را استول شوی رسول دی دلمانځه ادا کول،د زکوٰة ورکول، د روژې نیول، او د بیت الله شریفي حج کول دي هغه چاته چي د لاري د تګ او راتګ توان ولري.

دلمانځه د فرضیت ثبوت دامت په اجماع سره

له درې ګونو دلائلو څخه چي د لمانځه ثبوت ورباندي کېږي د علماؤ اجماع ده څکه اجماع د علماؤهم پدې دلالت کوي چي علماء پدې اتفاق لري چي په یوه شپه او ورځ کي پنځه وخته لمونځ فرض سوی دی([2]).

د لمانځه د فرضیت تاریخ:

د لمانځه د فرضیت د وخت په هکله زیات نظرونه او مختلف قولونه موجود دي خو لیکن هغه مختار او غوره مفتٰی بهِ قول د فقهي علماؤ په نظر دادی چي لمونځ د (لیلیة الاسراء) د معراج په شپه د هجرت څخه پنځه کاله مخکي فرض شوی دی خو

[1] الحسین ابن مسعود مشکوٰة المضابیح لمړی ټوک ۱۲ مخ اکرمیه کتابتون پېښور د چاپ کال ۱۳۶۹ ه ش
[2] وهبه زهیلي ـ فقه اسلامي وادلته لمړی ټوک ۴۹۷ مخ حقانیه پېښور ب ـ ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عام برا تاریخ پوهان هم پدې نظر دي چي د لمانځه د فرضیت د تاریخ په نبوي حدیثونو همدغه مفتٰی بهِ قول ثابت دی لکه چي حضرت رسول الله [ص] فرمائي: **فرضت الصلوٰة علٰی النبي صلی الله علیه و سلم الصلات لیلة الاسرٰی به خمسین هم نقصت حتّی جعلت خمساً ثم نوري یا محمد انه لا یبدل القول لدیه و انك بهذا الخمسته خمسین** (۲)[1]

حضرت انس [رض] نقل کوي چي فرمائي: په رسول الله [ص] د معراج په شپه پنځوس لمونځونه فرض شول ـ بیا وروسته کم شول آن تردې چي پنځه لمونځو ته ورسېدل او بیا ویل شول اي محمده [ص] نه تغیر کېږي د خدای [ج] یو قول او تا ته په دغه پنځو لمونځونو د پنځوسو لمونځونو اجر درکول کېږي نو ددغه حدیث د مفهوم څخه معلومېږي چي لمونځ د معراج په شپه فرض سوی دی، لیکن بیا هم علماء پدې هکله مختلف نظرونه لري:

۱ـ د احنافو علماؤ نظر: د احنافو علماؤو نظر دادی چي لمونځ د معراج په شپه د شنبې په ورځ په اوولسم د روژې یونیم کال د هجرت څخه مخکې فرض سوی.

۲ـ حافظ ابن هجر [رح]: د حافظ ابن حجر (رح) نظر پدې هکله دادی چي وائي لمونځ په اوه ویشتم د رجب فرض شوی دی او همدغه نظر اکثره علماؤ هم تائید کړی دی چي لمونځ په هر عاقل، بالغ او مسلمان باندي فرض دی نو کله چي واړه هلکان اووه کلنی ته ورسېږي(۳). نو دوي باید پدې مامور کړل سي او کله چي لس کلنی ته ورسېږي باید پرې ووهل سي بیا هم په یوه شپه او ورځ کي پر یوه مسلمان عاقل بالغ باندي پنځه لمونځونه فرض سوي دي او پدې کي د علماؤ هیڅ خلاف

[۲] متفق علیه محمد بن علي شوکائي ـ نیل الا وطار ـ لمړی ټوك ۳۶۱ مخ ـ دار الجیل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

نشته بلکي غير د هغه فرض سويو لمونځنو څخه نور نه لازميږي مگر هغه وخت چي يو شخص پخپل ځان باندي نذر کړی وي. نو له دغو پنځو لمونځونو څخه نه کميږي او نه زياتيږي. ([1])

ځکه په دې اړوند د حضرت معاذ [رض] حديث دی چي کله رسول الله عليه وسلم يمن ته ولېږل او ورته وئې ويل چي (**اخبرهم ان الله تعالیٰ فرض عليهم خمس صلوٰة في کل يوم و ليلته**([2]) يعني ته خبر ورکړه مسلمانانو ته چي په تحقيق سره خدای [ج] په يوه شپه او ورځ کي پر تاسي پنځه وخته لمونځ فرض کړی دی نو د همدغه دليل پر اساس ئي تعين د عدد هم وسو.

۴ وهيه زهيلي ـ فقه اسلامي وادلته لمړی ټوك ۴۹۹ مخ حقانيه پيښور.
۵ امام صنعاني ـ سل الاسلام لمړی ټوك ۱۲۰ مخ بيروت دارالغته ب ـ ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه دفرضیت حکمتونه

د لمانځه د فرضیت حکمتونه زیات بیان سوي دي چي په مختصر ډول ورته اشاره کوو:

د «شهادتین» د کلیمو څخه وروسته په دوهم قدم کي لوي او درونډ مسئولیت لمونځ دی ځکه یو شمېر زیات حدیثونه پکښې راغلي دي چي د هغه جملې څخه د حضرت جابر [رض] حدیث دی. چي فرمائي: ***عن جابر رضي الله تعالٰی عنه عن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال بین الرجل و بین الکفرترک الصلوٰة*** (۱).

<u>ژباړه:</u> حضرت جابر [رض] د رسول الله [ص] څخه روایت کوي چي رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي چي فرق په منځ د یو سړي او په منځ د کفر د هغه سړي د لمانځه پرېښودل دي یعني مطلب دا دی چي د یو شخص د کفر او اسلام تر منځ توپیر په لمانځه سره دی. نو بالاخره مفهوم د دغه حدیث داسي راځي چي هغه څوك چي لمونځ کوي هغه ته مسلمان ویل کېږي او هغه څوك چي لمونځ ئې پرېږي ایښی وي ددې حدیث څخه ئې کفر ثابتېږي. پر دې سربیره بیا هم د علماؤ نظر پدې رابطه زیات تفاوت لري چي په راتلونکو مطالبو کښې به روښانه شي.

همدارنګه لمونځ د خداي [ج] د نعمتونو د شکر اداء کول دي چي علماؤ ئې زیاتي فائدې بیان کړيدي مثلاً لکه اجتماعي ـ شخصي ـ دیني چي په وروستنۍ برخه کښې به ان شاء الله هر یو له دغو فائدو څخه په مفصل ډول سره بیان کړو:

---

۱ متفق علیه ـ الحسین ابن مسعود مشکوٰة المصابیح لمړی ټوك ۶۱ مخ اکرهیه پېشور د چاپ کال ۱۳۶۹ ه ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- د لمانځه ديني ګټې:

يو له هغه شمېر فائدو څخه ديني فائدې دي ځکه چي لمونځ د خدای [ج] او بنده تر منځ د نژدې والي او پيوستون اړيکي دي.هغه خوند او لذت چي د خدای[ج] او بنده تر منځ په لمانځه کښي دی، په نورو شيانو کي نشته. همدارنګه د خدای[ج] د ربوبيت اظهار، د ژوندانه چارو سپارل، د رحمتونو امېد او د ديانت لاره ده ځکه چي عبادت کول د کاميابۍ او رسته ګارۍ لاره ده يعني د ګناهونو توئېدل دي. همدارنګه خدای [ج] د لمانځه د ديني فائدې په هکله فرمائي: [قد افلح المؤمنون الذين هم في صلاتهم خاشعون] (۱)

ژباړه: په تحقيق سره کامياب او لاره موندونکي دي مؤمنان هغه کسان چي دوی په لمونځونو کښې تواضع او عاجزي کوي.

همدارنګه دديني ګټو څخه د لمانځه په هکله زيات حديثونه بيان شوي دي. د بيلګي په ډول يو حديث ذکر کوو تر څو د مدعٰی اثبات ورباندي وسي: [عن ابي هريره رضي الله تعالٰی عنه قال ـ قال رسول الله صلی الله عليه وسلم ارائتم لو ان نهراء في باب احد کم يغتسل فيه کل يوم خمس مرءاة هل يبقّی من درنه شيء؟ قالو لا يبقّی من درنه شيء قال فکذالك مثل صلاة خمس يمح الله بهن الخطايا] .(۲)

ژباړه: ايا تاسي خبر یاست که چېري د يوه سړي په دروازه کښي جاري لښتی روان وي. پدې لښتي کښې په يوه شپه او ورځ پنځه ځله غسل کوي ايا کوم چټلي به ددې سړي په وجود کي پاتي سي؟

۱ د المؤمنون سوره لمړی آيت.
۲ متفق عليه ـ الحسين ابن مسعود مشکوة المضابيح لمړی ټوك ۶۰ مخ اکرهيه پېشور د چاپ کال ۱۳۶۹ ه ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحابهٔ کرامو ورته وویل نه! ددي سړي په وجود کي به هيڅ چټلي پاته نشي. بيا رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: چي همدارنگه پنځه وخته لمونځونه دي، څوك ئې چي ادا کړي نو ددې لمونځ کونکي په وجود کي به چټلي پاتي نسي او گناهونه به ئي ټول په همدغه لمانځه له منځه ولاړ شي.

بالآخره په نتيجه کي دا خبره معلومه سوه چي د لمانځه د زياتو گټو څخه يوه د يني گټه ده چي په همدې گټي سره گناهونه له منځه ځي او د خدای[ج] په نزد ددې شخص نوره مرتبه لوړيږي.([1])

۲ ـ د لمانځه شخصي گټې:

دا چي د لمانځه گټې د اسلامي فقهي علماؤ زياتی ذکر کړي بلکي ټولو علماؤ هر ډول گټې ذکر کړي چي د هغې جملې څخه شخصي گټې دي. د لمانځه په شخصي گټو سره د خدای [ج] او بنده تر منځ نژدېوالی راځي، څرنگه چي خدای [ج] په دې هکله فرمائي: (**وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون**) ([2]).

ژباړه: ما ندی پيدا کړي پېريانان او انسانان مگر د عبادت لپاره مي پيدا کړي چي دوي عبادت وکړي.

دا چي په لمونځ کولو کي د نفس او ارادې تقويه راځي لمونځ کوونکي ته غيرت پيدا کيږي د خدای [ج] په نزد سره. ددونيا څخه ئې زړه پورته کيږي هغه کومي غوښتني چي د انسان دي که نفساني وي لکه مال. دولت، قدرت، چوکۍ دا ټول د لمانځه په سبب سره د انسان څخه لېري کيږي يعني لمونځ کونکی ددې څخه خلاصيږي د گمراهي شيطاني وسوسو او غولولو څخه د لمانځه په سبب سره

---

۱ وهبه زحلي ـ فقهي اسلامي واديته لمړی ټوك ۵۰۰ مخ حقانيه پيښور ـ ب ـ ت.
۲ د الذاريات سوره ۵۶ آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان محفوظ پاته کېږي. همدارنګه په بل ځاي کښې خداي [ج] د لمانځه په هکله فرمائي: **واستعينو باالصبر والصلوة و انها لكبيرة الا على الخاشعين** ([1]).
يعني تاسي كمك وغواړئ په صبر او لمانځه سره په تحقيق سره دا لمونځ چي دی دا يو لوي او درونډ بار دی مګر نه پر مؤمنانو او مسلمانانو باندي بلکي پر مسلمانانو او مؤمنانو باندي بار او پېتی ندی چي ورسره په تکليف سي ـ بلکي ځنګه چي دوي نور هم خوند اخلي د خدای[ج] په اطاعت سره.
لکه څرنګه چي په لمانځه کي راحت، نفسي او روحي آرامي انسان ته حاصلېږي او د غفلت څخه لېريوالی راځي. همدارنګه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل راغلی چي فرمائي: زما ددنيا له شيانو څخه دوه شيان ډېر خوښ دي چي يو ښځي (خپلي مېرمني) او بل خوشبوي يعني عطري شيان دي او زما لپاره د سترګو يخوالی لمونځ دی، يخوالی د سترګو کنايه ده له اوښکو تويولو څخه. په يو بل حديث کي دې ته هم اشاره شوېده چي که چيري په لمانځه کي د سترګو څخه اوښکي لاړي شي خو غير د اواز پورته کولو څخه وي لمونځ نه فاسدېږي واقعاً چي لمونځ بايد داسي د زړه په حضورسره وشي چي سترګي پکښې يخي شي په همدې هکله په يو بل حديث کي هم دغه عنوان ته اشاره ده لکه په کوم وخت کي به چي په رسول الله صلی الله عليه وسلم خفګان او پرېشاني راغله نو رسول الله صلی الله عليه وسلم به حضرت بلال رضي الله تعالی عنه ته وويل چي خوشحاله کړه موږ په لمانځه سره ای بلاله. همدارنګه د لمانځه لپاره ددين علماؤو زيات تکليفونه ايستلي دي بلکي نوشتې ئې پکښې کړي او زياتي فائدې ورته بيان کړي، مثلاً

---

١ د البقره سوره آيت ۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه انسانيت ښودل يوه انسان ته دا واقعي خبره ده چي انسانيت او اخلاق انسان ته په لمانځه کي ښودل کېږي ځکه د لمانځه څخه لوي د راز ځاي بل د انسان لپاره نشته ځکه په بل هيڅ داسي عمل کي د خداى [ج] سره دومره په خفي او پټه اندازه سره راز نشته بلکي د لمانځه د ارکانو او شرطونو څخه ئې اقتباس کېږي. همدارنگه د انسان زړه د خداى [ج] سره تړلى وي د خداى[ج] د طرفه ورته هدايت کېږي صحيح او مستقيم لاري ته انسان برابرېږي.

خو ددې حديث د مضمون په رڼا کي مولانا محمد ذکريا صاحب دهلوي ليکي: وائي لمونځ د خداى [ج] لوى رحمت دى په هر وخت کي چي يو سړى د پرېشانۍ او خفگان سره مخامخ شي نو دا همدغه معنٰى لري چي د خداى [ج] د لوى رحمت سره مخامخ سوى. نو هر چاته چي د خداى [ج] رحمت مخامخ او د لوى خداى [ج] رحمت پرې وشي نو ايا داسړي ته به بيا پرېشاني اوخفگان پاتي وي؟ بلکي نه و رته پاتېږي.

همدارنگه مولانا ذکريا صاحب د حضرت ابو داؤد رضي الله تعالى عنه څخه د يوه حديث په مضمون کي نقل کوي چي په هر هغه وخت کي به چي سخت او شديد باد ولگېدى نو حضرت رسول الله صلى الله عليه وسلم به جماعت (مسجد) ته تشريف يووړ او لمونځ به ئې شروع کړ تر څو چي به باد نه وو بند شوى او د مسجد څخه به نه وتلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه د حضرت ابو داؤد رضي الله عنه څخه د يوه حديث په مضمون کي نقل کېږي ([1])- چي رسول الله صلی الله عليه وسلم لمړنيو پيغمبرانو هم داغه عادت وو چي په کوم وخت کي به پريشاني وربانديِ راغله او ورسره مخامخ به سول دوی به هم مسجد ته تلل او هغه خفګان يا پرېشاني به چي پرې راغلې وه هغه به ئي په لمانځه سره لېري کوله.

همدارنګه د خضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنه يوه ورځ په سفر روان وو په لاره کي خبر سو چي زوي ئې وفات سوی پر اوښ سپور وو له هغه څخه راکښته سو او دوه رکعته لمونځ ئې وکړ لکه څرنګه چي خدای [ج] ماته امر کړی وو ، کله چي د لمانځه د شخصي ګټو اړوند بحث روان دی نو ددې حديثونو له مضمونو څخه بهتره معلومه سوه چي لموځ دانسان د ټولو امورو لپاره وقار ، سکون او د زړه اطمينان دی ذکر سويو شيانو څخه انسان ته پرې حاصلېږي.

څنګه چي مو پدې اړوند تفصيل ډير وکړ، ددې ټولو امورو عملي کول ډېر مهم دي بيا هم بعضي مسائل پيدا کېږي د اوسني عصر سره تطبيق کېدای شي. نو په همدې اساس زموږ ددې عنوان بحث ځکه زيات دوام پيدا کړ. ([2])

۳ په ټولنه (اجتماع) کښې د لمانځه ګټې:

يوه له هغو ګټو څخه چي د لمانځه لپاره علماؤ ذکر کړي هغه په ټولنه کي دي چي آيا لمونځ په ټولنه کي څه اثر لري؟ هغه تاءثيرات چي په لمانځه سره مرتب کېږي

---

١ الخاشعين ـ د الخاشعين صحيح معنٰی داده چي دوی خوند اخيستونکي دي په اطاعت د خدای [ج] سره ـ سفير مير ميتن شرفين لومړی ټوك ٣٣ مخ.

٢شيخ الحديث مولانا محمد ضيا ـ فضائل اعمال لمړی ټوك ١٣ مخ صداقت پزطريمان اکاډيمي د چاپ کال ١٩٨٧.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه يووالى او ټينګښت د اسلامي عقيدې او د همدې عقيدې تقويه کول د ټولني د خلکو په نفسونو کي.

همدارنګه د اجتماعي يا ټولنيزو چارو تنظيم، تر تيب، د اسلامي عقيدې او فکر يووالى د ټولنيزو اړيکو ټينګښت او يو د بل احوالو څخه ځان خبرول دي. ځکه چي انسان د يوه جسد په مثال سره دى ـ په کوم وخت کي چي د انسان يو اندام مريض شي، ټول جسد د انسان په درد او نالښت سره وي. بناء په همدې اساس لمونځ هم په ټولنيزو چارو کي زياته همکاري لري لکه څرنګه چي دوکتور وهبه ئې د تعريف په شکل سره بيانوي وائي چي لمونځ د توصل عقد د خداى [ج] او خپل بنده تر منځ راولي، ځکه نو نرم والى د زړه هم انسان ته پيدا کېږي. په کوم وخت کښې چي د زړه د نرم والي آثار پرې مرتب سول نو بياء په همدې اساس په ټولنيزو چارو کي انسان يو له بل سره همکاري، باالآخره په نتيجه کې اسلامي عقيدې او روحيه د ټولني په خلکو کي قوت پيدا کوي.

همداراز د جماعت په لمانځه کي هم زيات ذکر شوي دي چي د هغه د جملې څخه د يوه قوي صفت جوړول او په ټولنه کي د ټولو غړيو په على السويه شکل سره ژوند کول دي د توحيد د کليمي يووالى په عامه چارو کي د ټولني د غړيو په شرعي چارو کښې د امير په پيروي ازموينه ده په هغو چارو کي چي په هغه سره خداى [ج] خوښ وي او هغه اساسي عمده هدفچي د خداى[ج] د رضا سبب ګرځېدلي وي([1])

لکه څرنګه چي مسلمانان په همدې نښه او علامه سره پېژندل کېږي او ددوی تر منځ اړيکي، بلکي معرفت او پېژندګلوی راځي يو د بل د معاملاتو څخه استفاده کوي او د

١ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړى ټوك ٥٠١ مخ حقانيه پېښور ب ـ ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښو اخلاقو څخه ئې عبرت او پند اخلي د بې وزلو مسکینانو د احوال څخه ځان خبروي. (۱)

نو بنا په همدې اساس د مسجد تاءسیس د همدغه ډول ګټو څخه دی، یعني د مسجد جوړول او تاءسیس هم پدې هدف سره سوی چي مسلمانان یو دبل د امورو څخه ځانونه خبر کړي او شرعي چاري پکښې اجراء سي لکه لمونځ په جماعت سره دعوت او تبلیغ ـ امر باالمعروف او نهي عن المنکر، د قرآن کریم احکام پکښې بیان سي هغه شرعي خلاوي او نقصانونه چي په خلکو کي وي هدایت ورته ورکړل شي تر څو هغه اصلاح کړي.

همدارنګه پدې هکله زیات حدیثونه بیان شوي چي د هغو څخه د یوه حدیث مضمون را اخلو چي حضرت پیغمبر [ص] فرمائي: (یو مؤمن د بل مؤمن لپاره داسي مثال لري لکه ټولني او یا کورونه چي بعضي ئي بعضي نور تقویه کوي او یو له بل سره تړل سوي وي او یو پر بل محکم وي.)

باالأخره دې نتیجې ته سره رسېږو چي په ټولو اعمالو کي یوازي او یوازي لمونځ دي چي د ټولني په خلکو کي زیات اثر لري.(2)

همدارنګه مولانا محمد زکریا دهلوي صاحب په خپل کتاب فضائل اعمال کي د یوه حدیث مضمون د شمارې په طرز سره لیکي او د لمانځه ټولنیزي ګټې داسي بانوي:

۱- لمونځ د کفر او اسلام تر منځ یوه پرده ده.

۲- لمونځ د مسلمان علامه یا نښه ده.

---

۱ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړی ټوک ۵۰۱ مخ حقانیه پېښور ب ـ ت.
۲ لومړنی مرجع لومړی ټوک ۵۰۱ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- لمونځ شیطان له منځه لېري کوي او انسان د شیطان څخه خلاصوي.

۴- لمونځ د مؤمن نور دی.

۵- لمونځ بهترین جهاد دی.

۶- په هغه وخت کي چي انسان په لمانځه کښي داخل سي خدای[ج] هغه ته زیات متوجه وي.

۷- په هغه وخت کي چي یو انسان لمونځ وکړي او وروسته د لمانځه څخه د خدای [ج] څخه خپل حاجت وغواړي خدای [ج] ئي هغه حاجت پوره کوي.

۸- خدای [ج] د سجدې ځایونه (اندامون) له اوره په امان کړیدي.

۹- په هغه وخت کي چي یو افت د آسمانه څخه راکښته سي خدای (ج) لمونځ کونکی ځیني ساتي، او پر دې سربېره نوري ګټي ئې هم زیاتي دي چي پخپل وار سره علماؤ بیان کړي، کېداي سي دا کفایت وکړي او د پوهني علاقه لرونکیو لپاره د خستګۍ سبب ونه ګرځي. ([1])

دلمانځه دتارک (پرېښودونکي) حکم

لمونځ په چا فرض دی: د لمانځه پرېښودونکي لپاره په قرآن کریم او نبوي صلي الله علیه وسلم حدیثونه او اسلامي فقه کي زیات مفصل او مشرح احکام او عذابونه بیان سویدي.

۱ مولانا محمد زکریا دهلوي فضائل الاعمال لومړی ټوك ۲۶-۲۷ مخونه صداقت پرنتز پیمان اکاډمي پېښور دچاپ کال ۱۹۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول ضرور داده چي معلومه کړو ترڅو مستحق ددې فريضې څوك دى او لمونځ په چا فرض سوى دى چي په نتيجه كي دا حكم په يوه سري وكړو چي آيا دا شخص د لمانځه پرېښودونكى دى او كه نه؟

دا خو يو روښانه حقيقت دى او پدې دعلماؤ اتفاق سوى دى چي لمونځ په عاقل ـ بالغ ـ مسلمان ـ طاهر (يعني دحيض، نفاس څخه به خلاص وي او بې هوشه به هم نه وي) پدې نوع خلكو لمونځ فرض سوې ځكه چي لمونځ يو بدني عبادت دى چي نيابت نه قبلوي نه صحيح كېږي چي يو شخص د بل شخص لمونځ اداء كړي.([1])

همدارنگه استاد شيخ سيد سابق [رح] پدې هكله په خپل كتاب فقه السنة كښې ليكلي او يو حديث د نيل الاوطار څخه په لاندينيو الفاظو نقل كوي:

عن عائشة رضي الله تعالى عنها عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: (رفع القلم عن ثلاث ـ عن النائم حتّى استقظ، و عن الصبي حتّى يحتلم و عن المجنون حتّى يعقل. (رواه احمد واصحاب السنن والحاكم.)(٢)

ژباړه: د حضرت عائشې رضي الله تعالى عنها څخه روايت سويدى وائي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي چي قلم له دريو كسانو څخه پورته سوى ١ـ ويده سړى تر څو بيداره سوى نه وي ٢ـ وړوكى هلك تر څو چي بلوغ ته نوي رسېدلى ٣ـ لېوني تر څو چي جوړ سوى نه وي. (رفع القلم) كنايه د عدم مكلفيت څخه ده ددې حديث څخه بهتره معلومېږي چي لمونځ په ټولو مسلمانانو فرض سوى مگر نه هغه كسان چي د پورتني حديث ورڅخه استثناء كړې او يا مثلاً د فقهي فروعو ترې استثناء كړې لكه صاحب العذره، حيض، نفاس او داسي نور.

---

١ دوكتور وهبه زحلي فقه اسلامي واديته لومړى ټوك ٥٠٢ مخ حقانيه پېښور ب ـ ت.
٢محمد بن علي شوكافي نيل الاوطار لومړى ټوك ٣٧٨ مخ دارالجليل بيروت د چاپ كال ١٩٧٣م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورته یاد شوي کسانو ته د موجوده عذر په اساس مکلفیت نه ورته متوجه کېږي.
خو ددې څخه علاوه په ټولو مسلمانانو لمونځ فرض سوی دی غیر له فرق څخه او د لمانځه پرېښودونکي ته خداي [ج] لوي او عظیم عذاب بیان کړی دی چي په راتلونکي مطلب کي به ان شاء الله په مفصله توگه بیان شي. لومړی مو دا یاد کړل چي آیا د لمانځه د فرضیت حکم چاته متوجه او مخاطب پرې ثوك دی.
غواړو چي په هغه موضوع سره بحث وکړو چي د لمانځه پرېښودونکی د فقهي علماؤ له نظره څه حکم لري. دا خبره د اسلامي فقهي علماؤ ثابته کړې او د علماؤ اتفاق (اجماع)پرې شوې چي څوك د فرضیت د لمانځه څخه منکر سي نوموړی شخص کافر او مرتد گڼل کېږي. ځکه ددې په خاطر چي د لمانځه فرضیت په قطعي دلائلو لکه قرآن ـ سنت ـ اجماع ثابت سوي بلکي هغه څوك ئې چي د سستۍ یا اهانت له وجهي پرېږدي ذکر سوی شخص فاسق گڼل کېږي او پرېښودونکي د لامنځه د نیوي او اخروي عذابونه واجبوي هر چي اخروي عذابونه دي لکه پدې اړوند چي خدای [ج] فرمائي: (ماسلککم في سقر؟ قالو الم نك من المصلین) ([1])
ژباړه: وبه وائي منکران د مؤمنانو په ځواب کي چي نه وو موږ په دُنیا کي له لمونځ کونکیو څخه. همدارنگه خدای [ج] د لمانځه د پرېښودونکي لپاره په بل آیت کي داسي عذاب بیان کړی دی (فویل اللمصلین الذین هم عن صلوتهم ساهون)([2])
یعني پس هلاکت کنده ددوزخ یا خرابي لپاره د لمونځ کوونکي هغه کسان چي دوي دخپل لمانځه څخه غافله او بې خبره وي. (په خپلو اوقاتو او ادابو سره ئې نه

١ د المدثر سوره ٤٣ آیت.
٢ د الماعون سوره ٥-٤ ایتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اداء کوي) همدارنګه حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم د لمانځه د پرېښودونکي په هکله د یوه حدیث په مضمون کي پداسي الفاظو سره عذاب بیان کړی: حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فرمائي! څوك چي په قصد سره لمونځ پرېږدي د خدای [ج] او رسول الله صلی الله علیه وسلم د زمې څخه خلاص شو.

په همدې ډول د لمانځه د پرېښودونکي اړوند یو شمېر احادیث را اخلو تر څو موضوع ښه روښانه شي:

١- عن جابر رضی الله تعالٰی عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: (بين الرجل و بين الكفر ترك الصلوٰة) ([1])

ژباړه: حضرت جابر رضی الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي وائي چي د یوه سړي او دهغه د کفر تر منځ فرق په لمانځه سره دی یعني دمسلمان او کافر تر منځ فرق لمونځ دی. ددې حدیث څخه په صراحت سره استنباطېږي چي څوك لمونځ نه کوي هغه کافر ګڼل کېږي.

٢ ـ قال محمد بن نصر المروزي سمعت اسحاق يقول: صح عن النبي صلى الله عليه وسلم (ان تارك الصلاة كافر.) ([2])

ژباړه: محمد د نصرمروزي زوی وائي چي ما د اسحاق څخه اوریدلي دي چي ددې حدیث صحت د رسول الله صلی الله وسلم څخه سوی چي فرمائي (پرېښودونکی د لمانځه کافر دی).

همدارنګه شیخ سید سابق په خپل کتاب فقه السنة کي لیکلي چي: زیات اهل علم پدې نظر دي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره غیر له عذر څخه حتٰی تر دې

١ الحسين ابن مسعود ــ مشكوٰة المصابيح ــ لومړی ټوك ٦١ مخ ـ اكرميه پېښور د چاپ كال ١٣٦٩ ه ش.
٢ محمد بن علي شوكاني ــ نيل الاوطار ــ لومړی ټوك، ٣٧١ مخ ــ دارالجمل بيروت د چاپ كال ١٩٧٣ م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوري چي وخت ئي هم تير شي نو نوموړی د حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم په نزد سره کافر ګڼل کېږي. همدارنګه شیخ سید سابق زیاتوي چي زه د چا په مخالفت نه یم پوه سوی، د صحابه کرامو څخه نوموړی زیاتوي چي منذري په ترغیب الترهیب کي لیکلي چي یوه ډله له وروستنیو صحابه کرامو څخه پدې نظر دي چي څوك لمونځ په قصد سره پرېږدي ترڅو ټول وخت د لمانځه تیر شي دا شخص کافر ګڼل کېږي. ددې شمېرې صحابه وو څخه عمر بن خطاب ـ عبدالله ابن مسعود ـ عبدالله ابن عباس ـ معاذ بن جمل ـ جابر بن عبدالله دي.([1]) خود فقهي علماؤ د شمېرې څخه احمد بن حنبل، اسحاق بن راهویه ـ عبدالله بن مبارك نخعي ـ حکم بن عتبه ـ ابو داؤد الطیالسي او داسي نور هم شته چي دا نظریه ئې نوره هم ټینګه کړې او فتوٰی ئې پرې ورکړې چي دلمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر دی. بلکي نور احادیث هم پدې هکله زیات ذکر شوي دیچي د هغوي له دلالت څخه هم دا معلومېږي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او مرتد ګڼل کېږي.([2])

همدارنګه کوم وخت چي موږ دا حدیثونه ذکر کړل چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره مرتد یا کافر ګڼل کېږي، نو ضرور خبره داده چي آیا وژل د ذکر سوي شخص څه حکم لري؟ که چېري دا پرېښودونکی د لمانځه په قصد سره څوك ووژني؟ یو شمیر علماء د بعضي حدیثونو د ښودني په اساس سره د لمانځه پرېښودونکی وژل په قصد سره جوازورکړی که څه هم د مذهبونو په هکله به ان شاالله په راتلونکي کي په د هر مذهب د عمل سره سم دا مسائل ټول وڅېړل شي خو

---

۱ سید سابق (رح) فقه السنته لومړی ټوك ـ ۹۲ مخ ـ دارالفکر ـ د چاپ کال ۱۴۰۳ څلورم چاپ.
۲ شیخ سابق (رح) فقه السنته لومړی ټوك ـ ۹۲ مخ ـ دارالفکر ـ د چاپ کال ۱۴۰۳ څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيا هم د هغي شمېرې حديثونو څخه يو تعداد پدې ځاي کي د مثال په توګه ذکر کوو تر څو ددې مسئلې نتيجه صحيح او مثبته معلومه شي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او يا مرتد ګڼل کېږي.

اوس غواړو چي يو تعداد هغه حديثونه ذکر کړو چي د لمانځه د پرېښودونکي وژل فقهي علماؤ واجب ګڼلي.

۱ـ عن ابن عباس رضي الله تعالى عنه ـ عن النبي صلى الله عليه و سلم قال: (عرٰى الاسلام و قواعد الدين ثلاثة: عليهن اسس الاسلام من ترك واحدة منهن فهو بها كافرحلال دم: شهادة ان لا اله الا الله و صلوٰة مكتوبته و صوم رمضان رواه ابو يعلي باسناد حسن و في روايته اخرٰى (من ترك منهن واحدة بالله كافر لا يقبل منه صرف و لا عدل([1]). و قد حل دمه و ماله)

ژباړه: حضرت ابن عباس [رض] د حضرت رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه نقل کوي: وائي چي رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمائي: د اسلام غوټې او ددين قاعدې درې شيان دي چي په همدې غوټو او قاعدو سره اسلام بناء سوی دی. څوك چي يو له دې قواعدو او بناؤ څخه پرېږدي همدغه شخص کافر ګڼل کېږي او د ويني تويول ئې حلال دي. هغه قواعد او بناؤي عبارت دي له:

۱. شاهدي ورکول پدې چي نشته هيڅ معبود په حقه مګر يو خدای [ج] دی.

۲. فرض شوی لمونځ دی.

۳. روژه نيول دي. او په بل روايت کي راغلي څوك چي يو له دې دريو شيانو څخه پرېږدي ذکر شوی شخص په خدای [ج] سره کافر دی.

---

۱ صرف والعدل: قبول به نشي ترې فرضونه او نفلونه ئې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځرنګه چي پدې حديث کښې درې شيان ذکر شوي يو د هغه شمېرې ځخه لمونځ دی. ځرنګه چي ددې حديث د مفهوم ځخه معلومېږي همدارنګه ذکر شوی حديث د هغه تعداد علماؤ دليل دی چي د لمانځه پرېښودونکی ته کافر وائي نو بناءً ددې حديث په دليل سره د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي. همدارنګه پدې مورد بل حديث هم راغلی چي په همدغه مدعي د ثبوت دليل دی.

٢ـ عن ابي سعيد قال ـ بعث علّي وهو باليمن ـ الي النبي صلى الله عليه وسلم بذهبية [1] فقسمهاـ بين اربعته فقال يا رسول اتق الله ـ فقال (و يلك او لست احق اهل الارض ان يتقّى الله؟). و لى الرجل قال خالد بن وليد يا رسول الله الا اضرب عنقه ؟ فقال لا له ان يكون يصلى. فقال خالد و كم من رجل ـ يقول بلسانه ما ليس في قلبه فقال النبي صلى الله عليه وسلم (اني لم اومر ان انعقب ([2]) عن قلوب الناس ولا اشق بطونهم (مختصر من حديث البخاري ومسلم) ([3])

ژباړه: حضرت ابي سعيد رضي الله تعالى عنه روايت کړی وائي حضرت علي [رض] د رزو (طلا) يو ټوټه رسول الله [ص] ته راولېږله په هغه وخت کي چي نوموړی صحابي [رض] په يمن کښې وو بيا حضرت رسول الله [ص] د ځلورو نفرو تر منځ تقسيم کړه، يو سړی ددوي ځخه پورته شو وئي ويل: ای د خدای (ج) رسوله [ص] د خدای (ج) ځخه وبېرېږه. رسول الله [ص] په ځواب کښې ورته وويل: (هلاکت دي وي تا لره آيا زه نه يم ډېر اولــی او احق په اهل د ځمکي کښې د خدای (ج) ځخه وېرېدونکی بيا دا شخص ولاړ سو د ځاي ځخه ئي حرکت وکړ ـ خالد بن

١ ذهبيته ـ د زرو ټوټه (طلا) چي مذکر او مؤنث دواړه راځي او جمع ئي اذهاب ـ ذهوب ـ ذهبان هم راتلای شي. يؤس معلوف المنجد فى اللغة ـ لومړی ټوك، ٢٤٠ مخ ـ چاپخانه معراج، د چاپ کال ١٣٦٧ ه.
٢ اثقب: سوچه او پاك.
٣ محمد بي علي شوكاني ـ نيل الاوطار ـ اومړی ټوك، ٣٦٧ مخ، دارالجيل بيروت ـ د چاپ کال ١٩٧٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولید رسول الله [ص] ته وویل: آیا زه ددې سړي سر پرې نکړم؟ رسول الله [ص] په ځواب کښې ورته وویل نه! (ښائي دا شخص لمونځ کونکی وي) بیا حضرت خالد بن ولید رسول الله صلی الله علیه وسلم ته وویل: ډېر خلك دي چي دوی په ژبه یو شی وائي او په زړونو کښې ئي هغه شی نه وي. رسول الله صلی الله علیه وسلم په ځواب کي ورته وویل: زه نه یم ماءمور سوی چي د خلکو ګېډي پرې ځیري کړم او له زړونو څخه ئي چرك وباسم.

دا حدیث پدې سره دلیل دی چي لمونځ منع کونکی دی د انسان د وژلو څخه خو وژل ئې جواز نلري ځکه مانع د دې شخص د وژلو لمونځ وګرځېده او بل دلیل پدې سره دی چي د لمانځه پرېښودونکی واجب القتل دی باید ووژل سي. کېدای سي پدې هکله همدغه اندازه تحقیق کفایت وکړي او د فقهي اسلامي علماؤ نظرونه پکښې په مفصل او مشرح توګه بیان کړو چي ایا دوي په خپل منځ کي پدې هکله څه نظر لري؟ هغه داچي د لومړنیو حدیثونو څخه دا معلومېږي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره غیر له عذر څخه کافر ګڼل کېږي وژل ئي جواز لري بلکه کومه ګناه هم پکښې نشته لکن بیا هم علماء پدې هکله ځانګړي نظـــــرونــــــه لـــــــري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي فقهي د علماؤ نظرونه د لمانځه د پرېښودونکي په هکله

لکه څرنگه مو چي لومړی حديثونه او آياتونه ذکر کړل چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره په صريح ډول سره د هغه کفر ثابتېږي او د لمانځه پرېښودونکي (قتل) يعني وژل ئې جواز لري او بلکي واجب القتل دی.

لکن بيا هم ځيني علماء يا مذهبونه پدې سره توافق نلري ځکه چي دوي د خپلو استنباط شويو دلائلو سره استناد کوي. نو غواړو د علماؤ مناظرې يا اختلاف د نظر چي پدې هکله منځ ته راغلی دي په مفصله توگه بيان کړو:

۱- د حضرت امام اعظم ابو حنيفه [رح] مذهب:

پدې هکله امام صاحب وائي چي د لمانځۀ پرېښودونکی د سستۍ او تکاسل له وجهي څخه فاسق گڼل کېږي - ددې شخص لپاره ضرور ده چي بندې کړل شي او ښه ټينگ وټکول شي، حتی چي ويني ترې رواني شي او لمونځ بيرته شروع کړي او توبه وباسي که چېري بالفرض لمونځ ونکړي او توبه هم ونه باسي په حبس يا بنديخانه کښې دي واچول شي تر څوچي په همدې حبس کي مړ شي. خو د روژې پرېښودونکی هم پدې شان حکم لري او هر چي ثبوت د کفر او يا د وژلو صورت دی لکه څرنگه چي مخکی هم ورته اشاره وسوه چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او مرتد گڼل کېږي. بلکي واجب القتل دی.

که چېري د سستۍ له کبله لمونځ يا روژه پرېږدي کافر نه ورته ويل کېږي تر څو چي صريح انکار ترې ونکړي، يا مثلاً په سپکه سترگه ورته ونه گوري چي په همدې ډول د لمانځه پرېښودل او يا د روژې خوړل بغير د عذر څخه دی. ځکه د امام

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب [رح] دليل پدې اړوند دا حديث دی(لا يحل دم امرئ مسلم الا باحدي ثلاث- الثيب الزاني والنفس بالنفس والتاك لدينة المفارق بالجماعة) ([1])

ژباړه: حلال ندی د مسلمان د ويني تويول مگرد دريو عملونو په تر سره کولو:

١- سپين ږيری زاني.

٢- د مسلمان په وژلو سره.

٣- د مسلمانانو د ټولني څخه جلا کېدل.

ددې حديث د مفهوم څخه معلومېږي چي وژل او قتل ئې جواز نلري.

همدارنگه د امام صاحب نظر چي يو لمونځ کونکي ته د لمونځ کونکي لقب ورکول کېږي په څلورو شرطونو حکم کېږي:

١- لمونځ کول په خپل وخت سره.

٢- اذان کول په خپل وخت سره.

٣- لمونځ کول په جماعت سره.

٤- سجده د تلاوت کول په وخت د اورېدلو د ايت د سجدې کښي.

٢. د امام احمد بن حنبل مذهب

د حضرت امام احمد بن حنبل مذهب د لمانځه پرېښودونکي په هکله داسي نظر لري چي قوي او غوره قول دی. (٢)

اول: مسئله دکفر: د نوموړي امام په مذهب کافر گڼل کېږي.دوهم: مسئله د قتل يا وژل د لمانځه پرېښودونکي په قصد سره: نوموړی وائي چي د لمانځه

١ محمد بن علي شوکاني ـ نيل الاوطار ـ لومړی ټوك ٣٧٠ مخ دارالجيل بيروت د چاپ کال ١٩٧٣.
٢ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړی ټوك ٥٠٣ مخ حقانيه پېښور ب- ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېښودونکی باید ووژل شي بلکي دا وژل ئي په نسبت د کفر سره دي ځکه چي د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي، نو بناء په همدې اساس باید ووژل شي ځکه چي دا شخص کافر او یا مرتد دی د کافر او مرتد دواړو وژل جواز لري او بلکي واجب القتل دي.

بناء په همدې اساس د وژلو دلیل ئې خدای [ج] فرمائي: (فاذا انسلخ الشهر الحرم فا قتلوا المشرکین حیث وجدتموهم و خذوهم واحصروهم واقعدوالهم کل مرصد فان تابو واقاموا الصلوٰة و اتوالذکوٰة فخلو سبیلهم ان الله غفور الرحیم) –([1])

ژباړه: هغه وخت کښې چي تېري سوي میاشتي د حرام نو پس تاسي ووژني مشرکان په هر هغه ځای کښې چي تاسي پیدا کړل او وېې نیسۍ او کلابند (محاصره) ئې کړۍ کړۍ او وترۍ هر ځای د ګرځېدو ددوي که ئې چېري توبه وایستله او لمونځ ئې قائم کړ او زکات ئې ورکړ نو بیا دوي پرېږدۍ په تحقیق سره خدای[ج] ډېر مغفرت کوونکی او مهربانه دی.

ددې آیت څخه په صریح ډول سره معلومه سوه چي څوك لمونځ پرېږدي هغه ته (خلی) یعني د خلاصون لاره نشته او په هغه خپل سابقني حال سره پاتي کېږي چي هغه د ویني تویولو روا والی دی. همدارنګه پدې اړوند یو حدیث را اخلو: (بین الرجل و بین الکفر ترك الصلوٰة)

ژباړه: حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: د یو شخص د اسلام او کفر تر منځ توپیر لمونځ دی. همدارنګه بل حدیث د حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم دی چي فرمائي: (العهد الذي بیننا و بینکم الصلوٰة فمن ترکها فقدکفر) ([2])

۱د التوبه سوره – الآیت ۵
۲ محمد بن علي شوکاني – نیل الاوطار لومړی ټوك۳۷۲ مخ – دار الجیل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳م .
۳شیخ سید سابق – فقه اسنة – لومړی ټوك ۸۲ مخ – دارالفکر د چاپ کال ۱۴۰۳ څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: هغه عهد او هغه ننبه چي د مسلمانانو او کفارو تر منځ ده هغه لمونځ دی. هر څوك چي لمونځ پرېږدي هغه شخص کافر ګڼل کېږي. همدارنګه زيات دلائل امام احمد بن حنبل پدې هکله ذکر کړی چي ځيني دلائل د مدعٰی د ثبوت لپاره دي او ځيني نور ئې د تقوٰی او تائيد لپاره دي لکن د يادوني وړ داهم ده څرنګه چي شيخ سيد سابق [رح] په خپل کتاب فقه السنة کښې د امام شافعي [رح] او امام احمد بن حنبل [رح] تر منځ مناظره نقل کړي هغه مناظره ددوي تر منځ په مذهبي او مسلکي دلائلو بناء ده (امام شافعي [رح] وويل ای احمده ايا ته دا خبره کوې چي د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي؟ ده په ځواب کي ورته وويل چي بلې! هو کافر ګڼل کېږي بيا امام شافعي [رح] ورته وويل چي ولي مسلمان ورته وائي؟ امام احمد بن حنبل [رح] ورته وويل دا ځکه چي لمونځ کوي بيا امام شافعي ورته وويل چي د کافر لمونځ خونه صحيح کېږي ددې په ځواب کي امام احمد بن حنبل ساکت او چوپ پاته سو.

بنا په همدې سره هر يو مذهبي او فقهي عالم د خپل ځان سره يو شمېر دلائل لري تر څو د جانب مقابل ځواب پري وويلای شي ([1]).

۳) د حضرت امام شافعي [رح] او امام مالک [رح] مذهبونه د لمانځه د پرېښودونکي په هکله:

امام شافعي اوامام مالك [رح] د لمانځه د پرېښودونکي په هکله داسي نظر لري چي د لمانځه پرېښودونکی ته کافر او مرتد نه ويل کېږي او په وژلو کښې ئې دوي هم موافق دي خو د حد جاري کولو په نامه سره وژل کېږي د کفر اصطلاح نه ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارول کېږي- نور يو ډول تعذيب دي ورته ورکړل شي د نورو حدونو په شان سره لکه د حد زنا يا غلا تعذيب البته دا احکام ئې په ژوند پوري تړلي دي. بلکي يو نوع احکام نور هم سته چي هغه وروسته له مرګ څخه پري اجراء کېږي.

نومورِي علماء وائي چي وروسته له مرګ څخه دي غسل ورته ورکړل شي او جنازې لمونځ دي پرې اداء کړل شي. د مسلمانانو په شکل دي د هغوي په مقبره کي خښ کړل شي – اما کومه خبره چي د وخت ورکولو ده، ځيني علماء وائي چي وخت دي ورته ورکړل شي تر څو دا شخص توبه وباسي لکه مرتد شخص ته چي وخت ورکول کېږي ترڅو دا مرتد شخص توبه وباسي خو د وخت ورکولو مسئله تر څو چي توبه وباسي د امام شافعي [رح] بلکي د ټولو جمهورو علماؤ په مذهب مستحب او نېك کار دی، او هر چي مرتد ته وخت ورکول کېږي هغه واجب دي بايد ضرور وخت ورته ورکړل شي – او توبه وباسي تر څو د اور د سخت عذاب څخه خلاص شي دليل ددې علماؤ پدې ذکر شوي حکم کښې چي د لمانځه پرېښودونکی کافر نه ګڼل کېږي:

لمړی – د قرآنکريم دا آيت دی لکه چي خداي [ج] فرمائي: ان الله لا يغفر ان يشرك به ويغفر ما دون ذالك لمن يشاء ([1]). ژباړه: په تحقيق سره خدای [ج] مغفرت نه کوي هغه چاته چي شريك ئې نيولی وي د خدای [ج] سره او مغفرت کوي ماسوی د شرك څخه هغه چاته چي خوښه او رضا ئې شي.

دوهم – حديث: همدارنګه يو شمېر حديثونه پدې هکله نقل شوي چي د هغه جملې څخه د مثال په ډول ذکر کوو:

---

[1]د النساء سوره – ۱۱۶ آية.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت ابي هريره رضی الله تعالی عنه څخه روايت شوی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: (ان اول ما يحاسب به البعيد يوم القيٰامة الصلاة المكتوبته فان اتمها الا نقيل: انظرواهل له من تطوع؟ فان له من تطوع اكملت الفريضة من تطوعه الم يفعل سائر الاعمال المفروضته مثل ذالك) – رواه احمد وانسائي و ابو داؤد و ابن ماجة –([1]).

ژباړه: د حضرت ابي هريره رضي الله تعالی عنه څخه روايت شوی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: اول هغه څه چي په ورځ د قيامت د خدای [ج] له طرفه د خپل بنده سره محاسبه کېږي هغه لمونځ دی که چېري پوره کړی وي او که ئې نوي پوره کړی نو وبه ويل شي تاسي وګوری آيا ددې سړي د نېکو عملونو يعني نفلونو څخه کوم شی شته که چېري ئې نفلونه درلودل هغه فرضونه پرې پوره کوي وروسته نور عملونه هم پدې د ستور سره اجراء کېږي لکه د لمانځه صورت چي وښودل شوه.

د حضرت امام شافعي او امام مالك رحمهماالله استدلال د قرآنکريم او نبوي حديثونو څخه پدې هکله دي چي د لمانځه پرېښودونکی کافر نه ګڼل کېږي – د ياد شوي حديث څخه داهم معلومېږي چي د لمانځه پرېښودونکي عقيده صحيح ده ليکن بياهم ياد شوي علماء (امام شافعي او امام مالك) يې هغه وخت کافر ګڼي چي په قصد سره د لمانځه د فرضيت څخه منکره شي هغه لومړني حديثونه د لمانځه پرېښودونکی په کفر مرتد کېدلواو يا خو د وژلو وجوب تري اخيستل کېږي څرنګه چي حنابله وو – علماؤ هم په هغه سره استدلال کړيدی. ذکر شوي علماء دا حديث په هغه شخص سره حمل کوي چي د لمانځه پرېښودونکي دغه د

۱. محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – لومړی ټوك ۳۷۴ مخ – دار الجميل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمانځه پرېښودل حلال وګڼي او يا خو ئې په هغه شخص حمل کوي چې د کومې جزاء مستحق ګرځېدلی وي چې عبارت له وژلو څخه ده ([1]).

۴- د امام شوکاني رحمت الله تعالی علیه نظر:

همدارنګه د اسلامي فقهي د جيدو او برجسته علماؤ څخه امام شوکاني رحمت الله عليه دی چې نوموړی عالم د پرېښودونکي يا (تارك الصلوٰة) په هکله خپل نظر داسي څرګندوي: وائي چې حقه او صحيح خبره داده چې پرېښودونکی د لمانځه کافر دی بايدووژل شي چې زياته برخه د امام احمد بن حنبل [رح] مذهب تائيد کوي ځکه چې کفر ددې شخص د شفاعت او مغفرت منع کونکی نشي ګرځېدلای، ځکه چې کفر پخپل ذات کښې زيات قسمونه لري. نو بناء په همدې اساس سره پدې خبره سره ئې هغه نورو علماؤ ته په ضمني توګه ځواب ورکړ چې دوي وائې چې دا شخص د شفاعت او مغفرت مستحق نشي ګرځېدلاي. نوموړي په ځواب کښې ورته وويل چې داسي هم نده چې بالکل ددې شخص ته مغفرت ونه شي او يا خو ئې شفاعت قبول نشي.

مثلاً لکه کفر د اهل د قبلې په سبب د بعضې ګناهونو سره حال دا چې بيا هم کېدای شي چې دوی ته مغفرت او مستحق د شفاعت وګرځي خو سره ددې چې خدای [ج] په کفر سره هم مسمٰی کړي.

تر ټولو ضروري خبره چې د يادوني وړ ښکارېږي هغه داده چې د لمانځه د پرېښودونکي وژل به څه ډول وي چې پدې هکله دوه مذهبونه وجود لـــــــري:

[1] وهبه زحلي- فقه اسلامي وادلته – لومړي ټوك ۵۰۴ مخ حقانيه پېښور- ب، ت، ث.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- جمهورو علماء پدې هکله وائي د لمانځه پرېښودونکی (تارك الصلاة) سر بايد په توره ووهل شي او سر دې پرې غوڅ کړل شي البته که چيرې ئې توبه نه وي ايستلې.

۲- د احنافو مذهب: د احنافو علماؤ نظر دادی چې د جمهورو علماؤ سره غالباً موافق ندی ځکه چې احناف وائي چې پدې شکل سره نه وژل کېږي لکه څرنګه چې د جمهورو علماؤ نظر دی بلکې احناف وائي دی دې ووهل شي او په بندي خانه کښې دې واچول شي تر څو چې په بنديخانه کښې مړ شي. ځکه دوی زياتوي چې تر ټولو ښه او غوره طريقه د وژلو ئې بنديخانه ده.([1])

[1] شيخ سيد سابق – فقه السنة – لومړی ټوك – ۸۲مخ – دارالفكر د چاپ كال ۱۴۰۳ه ق، څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم فصل

په لمانځه کښې د امامت حکمونه

امامت په لغت کښې: امامت په اصل کښې دامام د لفظ مصدر دی چي د عامي سرپرستۍ په معنٰی سره راځي.

امام په اصطلاح کښې هر هغه شخص ته ويل کېږي چي اقتداء او متابعت ئې په ټولو امورو کښې کېږي.

لکه څرنګه چي خداي [ج] فرمائي: (**و جعلنا منهم ائمة يهتدون بامرنا**) ژباړه: موږ ګرځولي له دوي (مؤمنانو) څخه امامان چي دوي لاره موندونکي دي زموږ په امر سره.([1]) همدارنګه د امام لفظ د اهل لغت له نظره عام دی، نارينه، ښځينه دواړو ته شاملېږي چي جمع ئې ائيمة راځي يعني هغه څوك چي اتمام او د امر پوره والی پرې راغلی وي - او يا داچي هغه چاته ويل کېږي چي اقتداء ورپسي شوې وي.

او يا دا چي امامت هغه روښانه او واضح لاري ته ويل کېږي چي لکه د کوتې د تهداب کرښه په سپينه چونه واچوله شي او پرهغه باندي نقشه رسم شي.([2])

ليکن دغه کوم تحقيق چي وشو دا په عام سطحه دی بلکي يوې ډول ته ئې هم ندی ځانګړی شوی خو زموږ چي پدې ځاي کښې مطلب دې هغه د لمانځه امامت دی.

د امامت اقسام: امامت په دوه ډوله دی:

۱- امامت (کبرٰی) يعني لوي امامت (امارة يا د هيواد رهبري).

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلة – لومړی ټوك – ۱۷۳مخ- حقانيه پېښور ب – ت.

[2] يوئس معلوف المنجد في اللغة – لومړی ټوك – ۱۷مخ – معراج مكتبه – د چاپ كال ۱۳۶۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- امامت (صغرٰی) یعني وړوکی امامت (د لمانځه امامت).

امامت (کبرٰی) یعني لوی امامت: په اصطلاح کښې په عامه توګه د یوه هیواد په خلکو تصرف او قوت لاسته راوړل چې هدف د تصرف څخه اطاعت دي اوهدف د قوې څخه په دیني او دنیوي امورو (چارو) کښې سرپرستي کول دي ([1]).

همدارنګه امامت د حضرت پیغمبر [ص] څخه نیابت دی. په همدې اړوند دوکتور وهبه زحیلي په خپل کتاب فقه اسلامي وادلته کښې لیکلي:

(الامامة موضوعة لخلافة النبوة في مراقبت الدين وسياسة الدنيا) ژباړه: امامت قائم مقام ګرځېدل دانبیاؤ علیهم الصلوٰة و سلام دې ددین په ساتلو او د دنیا په سیاست کښې.

لکه څرنګه چې د امامت کبرٰی لپاره مو اصطلاحي تعریف ذکر کړ نو بناء په همدې اساس ضرور ده چې د امامت کبرٰی حکم بیان کړو.

نو بناء په همدې اساس د ټولو علماؤ په اتفاق (اجماع) سره د امیر تعینول په یوه مملکت کښې واجبي او شرعي امر دی ځکه په یوه دولت کښې چې یو تعداد خلك ژوند کوي نو د هغه لپاره ضرور او واجب ده چې امیر ورته تعین کړل شي، تر څو د دوي خپل منځي اختلافات په اصولي توګه حل شي. همدغه راز د خلکو تر منځ د امیر ټاکل د هغه هېواد د خلکو شرعي وجیبه ده.

خو لیکن بیا هم ځیني شرطونه ددغه نوع امامت لپاره د اسلامي فقهي علماؤ بیان کړي- چې دا شرطونه شیخ الفقهاء علاء والدین حصکفي په خپل کتاب الدار المختارکې داسي بیانوي:

[1] وهبه زحلي - فقه اسلامي وادلة – لومړی ټوك – ۱۷۴مخ- حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه هېواد لپاره د امیر ته ټاکلو کښې لاندي شرطونه ضروري ګڼل کېږي.

۱ شرط دادی چي امیر به مسلمان وي.

۲ شرط دادی چي امیر به اصیل (حر) وي.

۳ شرط دادی چي امیر به عاقل وي.

۴ شرط دادی چي امیر به نارینه وي ځکه د ښځي امارت په اسلامي شریعت کښې جواز نلري.

۵ شرط دادی چي امیر به بالغ وي.

۶ شرط دادی چي امیر به قوي وي د جسم له پلوه.

۷ شرط دادی چي امیر به قریشي وي.

لیکن بیا هم دا خبره ضرور نده چي هاشمي به وي او یا خو به د حضرت علي کرم الله وجهه د اولادې څخه وي لکه څرنګه چي د بعضي اهل تشیع نظر دی د نومړي قبیلې نظر د امامت په هکله علاؤالدین حصکفي په خپل کتاب الدار المختار کښې داسي بیان کړي:

۱) شرط دادی چي امیر به معصوم وي همدارنګه ځیني امامیه او اسماعلیه هم پدې ورسره موافق دي.

۲) شرط دادی چي امیر به هاشمي وي.

۳) شرط دادی چي امیر به د حضرت علي کرم الله وجهه د اولادې څخه وي.

همدارنګه د فاسق شخص تعین د امیر په حیث د اسلامي فقهي علماؤ مکروه ګڼلی دي او عزل کول ئې ضرور دي او یا خو دا چي په ښو اخلاقو سره نومړي ته دعوت ورکړل شي تر څو اصلاح شي.

بیا هم د فاسق شخص تعین د امیر په حیث سره په دریو شرطونو جواز لري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ شرط دادی چي اهل الحل والعقد به تعین کړي وي.

۲ شرط دادی چي په میراث به ورته پاتي شوي وي.

۳ شرط دادی چي د ضروري امورو د تنظیم لپاره تعین شوي وي.

امــــامـــت صغـــــرٰی:

د اسلامي فقهي علماؤ له نظره امامت صغرٰی په اصطلاح کښې عبارت دی له هغه امامت څخه چي د مقتدی او امام تر منځ په لمانځه کښی رابطه سره ټینګوي- همدارنګه د اصطلاحي تعریف په هکله ځیني څرګندوني نوري هم شته.

امامت صغرٰی عبارت دی د مقتدي پیروي کول په امام پسي په یوه برخه د لمانځه د برخو کښې ([1])

همداراز شیخ علاؤ الدین حصکفي حنفي پدې هکله په خپل کتاب الدر المختار کښې امامت صغرٰی داسي تعریف کړي: امامت صغرٰی عبارت دی له نښلول د مقتدي د لمانځه په امام پسې په لسو شرطونو کښې دي:

۱ نیت د مقتدي دی په امام پسي.

۲ د مقتدي او امام د ځای یووالی دی.

۳ یووالی د لمانځه د امام او مقتدي دی.

۴ شرط دادی چي د امام لمونځ به صحیح وي د ښځینه ؤ د صف څخه به جدا وي (محاذات) به نوي.

۵ شرط دادی چي مقتدي به په امام باندي وړاندي نه وي.

۶ د مقتدي پوهېدل دی په حرکاتو د لمانځه کښې د امام په حال سره.

---

[1] شیخ حسن بن علي اشو بنداي- نورالابیضاح ۷۵مخ حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ علم د مقتدي دی په حال د امام سره چي عبارت له مقيم او مسافر څخه.
۸ شرط دادی چي مقتدي به شريك وي د لمانځه په اركانو كښې له امام سره، او داسي نـــــــــــــــور.([1])

خو ليكن بيا هم د اسلامي فقهي علماء پدې هلكه ډول ډول نظرونه لري لكه څرنگه چي شيخ علاؤالدين حصكفي د كشف الاستار په حامش كښې لومړی تعريف ته داسي اشاره كړې لكه څرنگه چي يوه برخه د تعريف د امامت شرطونه وو. ليكن بيا هم نوموړي ياد شوي شرطونه د مقتدي لپاره بيان كړي خو هغه شرطونه چي د امام لپاره دي هغه شپږ شرطونه دي چي داسي ئې بيانوي:

۱ شرط دادی چي امام به مسلمان وي.
۲ شرط دادی چي امام به بالغ وي.
۳ شرط دادی چي امام به عاقل وي.
۴ شرط دادی چي امام به نارينه وي.
۵ شرط دادی چي امام به قاري يعني د قرآن كريم لوستونكی وي.
۶ شرط دادی چي امام به له عذرونو څخه جوړ وي.

اميد لرم چي د ياد شوي بحث په هكله همدغه اندازه ليكنه بسوالی وكړي كه څه هم نظريات نور هم زيات دي ليكن هغه كوم چي د ضرورت وړ ؤ هغه ته مو مراجعه وكړه او هغه مو راټول كړل. ([2])

---

[1] علاؤالدين حصكفي- الدار المختار لومړی ټوك- ۸۲مخ- دارالاشاعة العربية.
[2] لومړنی مرجع- د كشف الاستارحامش – ۴-.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دامامت دصحت شرطونه

۱ اول شرط د امامت اسلام دی:

لومړنی شرط د صحت دامامت کولو څخه اسلام دی ځکه د ټولو علماؤ په اتفاق سره د کافر او مرتد شخص امامت نه صحیح کېږي، چي پدې هکله د یو شمېر علماؤ نظرونه هم لرو:

۱ **د امام احمد بن حنبل [رح] مذهب:** نوموړی عالم وائي که چېري په یو شخص کښې ددې شك پیدا شو چي آیا دغه سړی مسلمان دی او که کافر او یا مثلاً ددې شك پیدا شو چي دا شخص نر ښځی دی او که جوړ سړی دی نو دا اداء کړی شوی لمونځ ئې صحیح دی او په مقتدیانو (قوم) د لمانځه اعاده او راګرځول نشته تر څو ئې چي صحیح کفر نوي ثابت شوی ځکه ددې دعوې دلیل دادی چي په ظاهر کښې دا شخص لمونځ کوي او خصوصاً بیا امامت کوي نو امامت او یا لمونځ کول د اسلام یوه لویه نښه ده او د ظاهرله پلوه د اندامونو جوړوالی هم پدې دلالت کوي دا معلومېږي چي دا شخص نرښځی ندی خصوصاً هغه څوك چي د نارینه ؤ امامت کوي او که چېري معلومه شوه چي دا سړی کافر دی، نو بیا پر خلکو دلمانځه اعاده (راګرځول) واجب دي- څرنګه چي ددې بحث څخه معلومېږي او دا خبره ترې ثابتېږي چي نن زمونږ د خلقیانو او کمونستانو امامت هم صحیح کېدای شي ځکه چي د ذکر شویو علماؤ دلیل لمونځ کول دي نو کمونستان هم فعلاً لمونځ کوي خو بیا هم ضرور نده چي کمونستان امامت وکړي ځکه چي د قوم نیت په اقتداء کولو کښې نه ورپسي صحیح کېږي او د مسلمانانو په وینو یې لاسونه سره دي، که څه هم د یو شخص په اسلام او کفر سره د لمانځه په خاطر حکم کېږي. لکه څرنګه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پرتنیو علماؤ دلیل هم پدې شان سره وو- که څه هم په دارالحرب کښې هم وي چې لمونځ کوي مسلمان ورته ویل کېږي او د ضرورت په وخت کښې ئې امامت کول هم جواز لري.([1])

خو لیکن افضله او بهتره نده کله چې ښه او جید علماء موجود وي او یاد شوي ډول اشخاص د (قوم) امامت کوي.

۲- **د امام شافعي رحمة الله علیه مذهب:** امام شافعي [رح] پدې هکله وائي که چېرې داخبره د لمانځه د اداء کولو څخه وروسته ثابته شوه چې امام کافر، مرتد او یا نرښځی دی نو بیا په قوم سره د لمانځه راګرځول ضروري دي. ځکه چې یاد شوي خلك د امامت کولو مستحق ندي او د قوم لمونځ نه ورپسې صحیح کېږي.[2]

همدارنګه ددې نظریاتو په تائید سره علامه الفقهیه محمد طاهر البخاري په خپل کتاب خلاصة الفتوٰی کښې لیکــلي:

وائي که چېرې یو شخص د یو قوم یوه میاشت امامت وکړ او بیائې وروسته وویل چې زه خو مجوسي وم نو داسې په اسلام سره مجبوره کېږي د نومړي دا خبره صحیح کېږي چې ووائي د قوم لمونځ صحیح شو همدارنګه ئې وویل چې ما ستاسي یو څه وخت د بې اودسۍ په حال کښې امامت کړی دی لیکن دا خبره هم د نومړي امام د قبول وړ ده ضروري ده چې قوم خپل لمونځ راوګرځوي – په همدې ډول پورتنۍ فقهي جزئیه د امام شافعي او امام احمد بن حنبل د مذهبونو تائید جوړوي.([3])

---

[1] وهبۀ زحیلي – ففه اسلامي وادلته – لومړی ټوك ۱۷۴ مخ حقانیه پېښور- ب- ت.
[2] وهبۀ زحیلي – ففه اسلامي وادلته – لومړی ټوك ۱۷۴ مخ حقانیه پېښور- ب- ت.
[3] محمد طاهر البخاري- مجموعة الفتوٰی – لومړی ټوك – ۴۶،۴۵ مخونه – جیبه کوټه – د چاپ کال ۱۳۹۷ه ق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. دوهم شرط د امامت کولو د سالم عقل درلودل دی:

په همدې توګه د امامت د صحت د شرطونو څخه عقل دی، ځکه چې د عقل په شتوالي د اسلامي فقهي ټول علماء اتفاق لری چې په لیوني (مجنون) پسي اقتداء کول جواز نلري او امامت ئې نه صحیح کېږي. ځکه د لېوني لمونځ د خپل ځان لپاره باطل دی- څرنګه چې د لېوني لمونځ د خپل ځان لپاره صحیح نه شو نو د قوم لپاره په طریقه اولی نه صحیح کېږي. که چېري لېونتوب پداسي شکل سره وو چې ځیني وخت جوړ ؤ او ځیني وخت لیونی ؤ، نو پدې صورت کښې ورپسي صحیح کېږي – لیکن بیا هم کراهیت لري ځکه چې دا خو معلومه نده چې د لیونتوب حالت څه وخت ورباندي راځي کېداي شي چې د لمانځه په منځ کښې ورته راشي او لمونځ فاسد کړي او علت د صحت د لمانځه دادی چې اصل په انسان کښې جوړ والی دی او د مرض راګرځېدل عارض دی نو په عارضي شي سره (احتمال) لمونځ نه فاسد یږي نو بنا په همدې اساس دعقل شتون د امامت د صحت شرط وګرځېده، ددې څخه معلومه شوه چې تر څو یو شخص عاقل نوي اقتداء هم نه ورپسي صحیح کېږي. ([1])

۳- د امامت د صحت د شرطونو څخه دریم شرط بلوغ دی:

څرنګه چې بلوغ د امامت د صحت د شرطونو څخه یو شرط ګڼل کېږي نو په همدې اساس اصلي ممیز یعني دوړوکي هلك امامت هم نه صحیح کېږي چې په دې اړوند د علماؤ نظریات په لاندي ډول دي:

---

[1] وهبهٔ زحیلي – ففه اسلامي وادلته – لومړی ټوك ۱۷۴ مخ حقانیه پېښور- ب- ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- جمهور علماء وائي چي د وړوکي هلك امامت د بالغ (کبير) شخص لپاره نه صحيح کېږي، که فرض لمونځ وي او يا نفلي وي.

۲- امام اعظم ابو حنيفه [رح] هم د جمهور علماؤ سره موافق دی وائي چي د وړوکي هلك امامت کول د بالغ (کبير) شخص لپاره نه صحيح کېږي که فرض لمونځونه وي او يا نفلي وي.

۳- امام مالك او امام احمد بن حنبل [رح] په مذهب د وړوکي هلك امامت کول د (کبير) شخص لپاره په فرض لمونځونو کښي نه صحيح کېږي – ليکن په نفلي لمونځونو کښي صحيح کېږي مثلاً لکه د تراويح – کسوف يا خسوف لمونځ وي پدې کښي امامت کول صحيح دي او اقتداء کول ورپسي جواز لري.

ځکه ددوی دليل د حضرت ابن مسعود او ابن عباس رضي الله تعالی عنهما حديثونه دي چي وائي:

(لا يؤم الغلام حتّى يحتلم([1]) يعني وړوکی هلك دي امامت نکوي تر څو چي بلوغ ته نوي رسېدلی، ځکه چي امامت د کمال حالت دی بلکي وړوکی هلك اهل د کمال نه دی.

4. امام شافعي(رح) پدې هکله وائي چي د بالغ (کبير) شخص اقتداء کول په وړوکي هلك (صغير) پسي جواز لري او اقتداء ئې ورپسي صحيح ده ځکه د نوموړي امام دليل پدې هکله د عمر بن سلمة حديث دی چي فرمائي [أممت علٰى رسول الله صلى الله عليه وسلم و انا الغلام ابن سبع سنين]([2]).

[1] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم ټوك ۲۰۳ مخ دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳ م.
[2] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم ټوك – ۲۰۳مخ – دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عمر بن سلمة څخه روايت دی چي وائي ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم امامت کاوه او زه اوه کلن هلك وم.

ليکن بيا هم نوموړی صاحب المذهب امام د يو شمېر نورو علماؤ نظر اخلي او ليکي چي د وړوکي هلك امامت کول د جماعت لپاره صحت لري خو کراهيت هم پکښي شته.

4) د امام د صحت د شرطونو څخه نارينه والی دي:

کله چي مقتديان نارينه ښځينه او يا نرښځي وي، خو کله چي نارينه والی د امامت لپاره شرط وګرځيدی بناء په همدې اساس د ښځي او يا نرښځي امامت کول د نارينه ؤ لپاره که فرض لمونځونه وي او يا نفلي وي، نه صحيح کېږي. چي پدې اړوند د ځينو علماؤ نظرونه را اخلو:

أ- د جمهورو علماؤ مذ هب:

ياد شوي علماء پدې هکله داسي نظر لري چي که چېري مقتديان ښځينه وي بيا نارينه والی ورته شرط ندی. بناءً د ښځي امامت کول د ښځينه ؤ مقتديانو لپاره صحيح دی ځکه ددوي دليل د حضرت عائشې رضي الله تعالی عنها حديث دی چي هغي او ام سلمة (رضي الله تعالیٰ عنهما) او عطاء روايت کړی فرمائي: [ان المراة تؤم النساء][1]. – ژباړه: ښځه امام د ښځينه ؤ مقتديانو لپاره امامت کولای شي. همدارنګه په دار قطني کښي له ام ورقه رضی الله تعالی عنها څخه نقل شوی فرمائي: [اذن لها ان تؤم نساء دارها]. [2] – ژباړه: د حضرت أم ورقه څخه روايت دی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم نوموړي ته اجازه ورکړه تر څو د خپل کور د ښځو امامت وکړي. بناء په همدې اساس د ياد شويو حديثونو څخه اخيستنه

---

[1] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم ټوك – ۲۰۲مخ – دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م
[2] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم ټوك – ۲۰۱مخ – دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م

(c) ketabton.com: The Digital Library

کبږي چي د ښځينه امام امامت کول د ښځينه مقتديانو لپاره صحيح دي جواز لري.

ب- **امام شافعي رحمة الله عليه مذ هب:** امام شافعي رحمة الله پدې هکله وائي چي د ښځينه ؤ مقتديانو امامت کول او بلکي د ښځو حاضرېدل جماعت ته پداسي حال کي چي امام نارينه وي مکروه والی نلري بلکي صحيح او مستحب (نېك) کار دی. امام به د ښځينه مقتديانو د صف په منځ کښې درېږي.

ت- **دامام احمد ابن حنبل (رح) مذ هب:** دامام احمد بن (رح) څخه پدې هکله دوه ډوله نظرئې نقل شوي دي.

١- د ښځينه ؤ مقتديانو حاضرېدل مستحب دي او په همدې شان ئې امامت کول هم د ښځينه ؤ مقتديانو لپاره مستحب دی.

٢- د ښځينه ؤ مقتديانو جماعت ته حاضرېدل او يائې امامت کول غير مستحب دي([1]).

خو دا حج نظر ئې لمړی شماره ده.

ث- **دامام اعظم ابو حنيفه (رح) مذ هب:** د امام صاحب نظر پدې هکله دادی چي د ښځينه ؤ مقتديانو جماعت ته حاضرېدل تنها غير د نارينه ؤ څخه مکروه گڼي که څه هم د تراوېح، خسوف، کسوف لمونځونو کښې وي، مکروه دی.

ځکه د امام اعظم (رح) دليل پدې هکله داحديث دی: [صلوٰة المراءة في بيتها افضل من صلوٰتها في حجرتها و صلوٰتها في محذعها افضل من صلوٰتها في

[1] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ١٧٥مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيتها]([1]). ژباړه: د ښځو لمونځونه په کور کښې غوره دي له هغه لمانځه څخه چي په حجر کښې ئې کوي او د ښځي لمونځ په مخدع کښې غوره دی له هغه لمانځه څخه چي په کور کښې ئې کوي.

او بل دا چي د ښځو حاضرېدلو کښې دوه ممنوعه شيان منځته راځي: يو دا چي د امام درېدل د ښځو د صف په منځ کښې دا مکروه دی او يا خو وړاندي والی د امام په ښځينه ؤ مقتديانو سره راځي چي دا هم مکروه دی. نو بناء په همدې اساس په نارينه امام پسې لمونځ کول او يا جماعت ته حاضرېدل هم مکروه دي، له همدې کبله ئې اذان کول هم مکروه دي.

5. د امامت د صحت د شرطونو څخه پاکوالی دی له جنابت، بې اودسی او نورو نجاستونو څخه چي پدې اړوند د علماؤ نظريات په لاندي توګه ليکو:

أ- **د جمهورو علماؤ مذهب:** جمهور علماء پدې هکله داسي وائي چي دا ضروري خبره ده چي د بې اودسۍ يا نورو نجاساتو څخه امام پاك وي که چېري د امام په جامه يا بدن زياته اندازه نجاست وي لمونځ ئې باطل دی که څه هم نوموړی امام چي امامت کوي خبروي او يا نوي خبرلمونځ ئې باطلېږي.

ب- **د امام مالك (رح) مذهب:** امام مالك رحمة الله عليه پدې اړوند وائي چي که چېري ئې په قصد سره ځان بې اودسه کړی وي نو د امام او مقتديانو دواړو لمونځونه باطلېږي. او که چېري ئې په بې خبرۍ سره په جامه يا بدن نجاست وو او

[1] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم ټوك –۱۶۱مخ – دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه د خلاصون څخه وروسته پدې خبر شو لمونځ ئې صحيح دی. او که چاته معلومه شي چي امام بې اودسه او يا جنب دی په پسې ئې اقتداء له سره باطله ده.

خو که چېري امام پدې پوه شوی وی او که نه وي ليکن بياهم د مقتديانو لمونځ ورپسې صحيح کېږي او دوي ته د جماعت د لمانځه ثواب ورکول کېږي – که څه هم امام شافعي او امام احمد ابن حنبل (رح) په لمانځه کښې ورسره موافق ندي مثلاً که چېري وروسته پدې سره پوه شي چي امام بې اودسه دی او يا خو ئې په کاليو او بدن کښې نجاست دی نو ضروري ده چي لمونځ راوګرځوي. ځکه چي د نومورو علماؤ دليل د يوه حديث مضمون دی چي دوکتور وهبه صاحب په خپل کتاب فقه اسلامي کښې نقل کړی وائي: په هغه وخت کښې چي معذور (جنوب) شخص په يو قوم لمونځ اداء کړي نوموړی امام دي خپل لمونځ راوګرځوي او د قوم لمونځ صحيح شو ([1]).

ج- **د امام شافعي (رح) مذ هب**: امام شافعي (رح) وائي چي اقتداء په هغه چا پسي وروسته نه صحيح کېږي چي په هغه د لمانځه اعاده يعني راګرځول واجب وي مثلاً لکه اودس لرونکی چي په تيمامه کونکي پسي اقتداء وکړي او يا هغه شخص چي په بدن يا جامه ئې نجاست وي ليکن د مينځلو څخه ئې هير شوي وي، ددې ډول اشخاصو د لمانځه راګرځول واجب دي.

6. د امام د صحت د شرطونو څخه حسن د قرائت او د لمانځه ارکان دي: چي پدې اړوند د علماؤ نظرونه په لاندي ټکيو کښې ليکو.

---

[1] وهبة زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۶۱مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

أ- د جمهورو علماؤ مذ هب:

جمهور علماء وائي د لمانځه ارکان په صحیح توګه اداء کوي او په ښائسته ډول قرآن کریم به لولي. ځکه غیر له دې شرطونو څخه امامت هم نه صحیح کېږي نو بناء په همدې اساس د قاري اقتداء په امي پسي نه صحیح کېږي. او د لمانځه راګرځول د قاري لپاره لازم دي. څرنګه چي په ګونګ سړي پسي لمونځ نه صحیح کېږي – که څه هم خپل هم مثله سړي ورپسي اقتداء وکړي امامت کول ئې ورته نه صحیح کېږي.([1])

ب- د امام اعظم ابو حنیفه (رح) مذ هب:

امام ابو حنیفه رح پدې هکله وائي چي اقتداء په خپل هم مثله شخص پسي جواز لري مګر درې کسان دي چي اقتداء د یوه په بل پسي نه صحیح کېږي:

1. د خنثٰی (نرښځي) اقتداء کول په خپل مثل پسي نه صحیح کېږي.
2. د مستحاضې اقتداء په خپل هم مثله پسي نه صحیح کېږي.
3. په هغه ښځه پسي د نورو ښځو اقتداء نه صحیح کېږي چي خپل د عادت وخت ترې بې درکه شوی وي.

ددې اشخاصو اقتداء په خپل هم مثله پسي نه صحیح کېږي.

ج- د امام مالك (رح) مذ هب:

امام مالك (رح) پدې هکله وائي چي شرط په اقتدائ یا صحت د امامت کښې دادی چي امام به د لمانځه په ارکانو قادر وي که چېري د لمانځه د ارکانو څخه عاجز وي

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۲ مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دا ارکان قولي وي لکه سورة فاتحه لوستل او يا فعلي وي لکه رکوع، سجده، قيام کول، نو اقتداء پدې صورت کښې نه صحيح کيږي – مگر بيا هم د هر هم مثله اقتداء په خپل مثل پسي صحيح کيږي غير د هغه استثنٰى شوو خلکو څخه([1]).

۷. د امامت د صحت د شرطونو څخه دادی چي امام به اشاره کونکی نه وي:
همدارنگه د امام د روغتيا جوړوالى د امامت د صحت لپاره شرط گڼل کيږي، يعني امام به اشاره کونکي نه وي ځکه چي د جوړ سړي اقتداء په اشاره کونکي پسي نه صحيح کيږي. پداسي حال کښې چي مقتدی جوړ او امام معذوره وي يعني اشاره کونکی وي ځکه چي مقتدی په ټولو چارو کښې د امام تابع دي د امام د شان څخه دادی چي مستقل به وي ځکه امام د مقتدې ټول مسئوليتونه په غاړه لري. بالاخره د ټولو علماؤ اتفاق پدې سره دی هغه ضعف چي اشاره کول دي او هغه قوت چي استقلال د امام دی دواړه نه سره جمع کيږي. نو بناء په همدې اساس د جوړ سړي لمونځ په اشاره کونکي پسي نه صحيح کيږي.

۸. جوړوالی د عذر څخه د امامت د صحت د شرطونو څخه دی

أ- **د امام اعظم ابو حنيفه او امام احمد بن حنبل (رحمالله) مذهب** پدې هکله داسي څرگند وني لري چي د امام جوړوالی د شرعي عذرونو څخه شرط دی بايد داسي شخص امامت وکړي چي دائمي معذور نه وي مثلاً لکه د پوزي څخه دائمي دويني بهېدل، د باد جاري والی، د بولو جاري کېدل، ددې ډول اشخاصو امامت نه صحيح کيږي ليکن بيا هم دا حکم تر هغه خلکو پوري دی چي د جوړو خلکو امامت کوي.

[1] وهبة زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۱۷۷مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چېري په خپل هم مثله پسي اقتداء وکړي او يا ئې امامت وکړي امامت ئې صحيح دی، ددې ډول مقتديانو اقتداء هم ورپسي صحيح کېږي. ليکن بيا هم شرط دادی پکښې چي د امام او مقتديانو عذرونه متحد يعني يو شان وي. نوکه چېري يې عذرونه مختلف وي، امامت او اقتداء ورپسي نه صحيح کېږي. د مثال په توګه ئې يادوم چي که چېري هغه شخص چي بولي ئې جاري وي په هغه چا پسي وروسته اقتداء وکړي چي باد ئې جاري وي نو پدې صورت کښې امامت نه صحيح کېږي او لمونځ ئې د راګرځولو وړ بلکي واجب ده چي لمونځ راوګرځوي. ځکه چي د امام او مقتديانو عذرونه سره متحد ندي.

که چېري د امام او مقتديانو عذرونه موافق وه امامت کول ئې جواز لري – يعني د معذورو مقتديانو لمونځ په معذور امام پسي صحيح دی شرط به داوي چي عذرونه ئې متحد وي([1]).

ب- د امام مالک (رح) مذهب:

امام مالك (رح) وائي چي د امام جوړوالی له شرعي عذرونو څخه لکه د بولو جاريوالی يا د باد جاري والی، ددې ډول عذرونو څخه جوړوالی شرط ګڼي. ځکه نوموړی وائي چي د هغه د شخص امامت مکروه دی چي صاحب العذر وي په نسبت د هغه شخص چي عذر ونه لري.

ج- د امام شافعي (رح) مذهب:

امام شافعي (رح) د امام جوړوالی له شرعي عذرونو څخه شرط نه ګڼي، پدې معنٰی چي امامت مکروه ندی چي امام شرعي عذر يا دائمي مريضي و لري ځکه نوموړی وائي چي په صاحب العذر امام پسي د جوړو مقتديانو لمونځ صحيح کېږي.

---

[1] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۷۹مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. د امامت د صحت د شرطونو څخه د امام د ژبې روغوالی دی چې هر حرف د ټولو صفتونو سره په خپل مخرج کښې اداء کړي.
چې پدې اړوند د علماؤ نظرونه په لاندي ټکیو کښې لیکو:

1. **د جمهورو علماؤ مذهب:** جمهور علماء پدې هکله وائي چې د امام د ژبې جوړوالی ضروري شرط دی لیکن د هغه شخص امامت چې تکرار د حروفو کوي مثلاً تاء تاء یا فاء فاء لولي، جواز لري او اقتداء ورپسي صحیح ده. که څه هم د خپل هم مثله امامت ونکړي بلکي د نورو اشخاصو لپاره هم جواز لري، خو بیا هم پدې صورت کي ئې لمونځ مکروه کېږي – لیکن دا نظریه د جمهوروعلماؤ ده خو امام ابو حنیفه (رح) ورسره موافقت نلري[1].
څرنګه چې د امامت د صحت شرطونه مو یاد کړل خو یو شمېر نور شرطونه دي چې هغه په داخل د مذهبونو کښې دي مثلاً د یو مذهب پدې موافقه وي او بل مذهب ورسره مخالف وي، سره له دې چې په لومړنیو شرطونو کښې اراء او نظرئې د مذاهبوذکر شوي لیکن بیا هم دا هغه شرطونه دي چې د ځینو مذهبونو پرې موافقه وي او ځینو مذهبونو موافقه ورسره نوي مثلاً په مخالف المذهب پسي اقتداء کول.

أ- **د امام شافعي او ابو حنیفه په مذهب سره شرط دادی** چې امام او مقتدي به دواړه د یوه مذهب پیروان وي که چېري د امام ابو حنیفه د مذهب پیروان په امام شافعي مذهبي پیروان پسي اقتداء وکړي او پدې حال کي ددې امام څخه وینه وبهېږي او اودس ونه کړي او یا مثلاً شافعي مذهبي په حنفي مذهبي پسي

---

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۱۹۰مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتداء وکړي نو پدې صورت کي د مقتدي لمونځ باطلېږي ځکه پدې سره چي د مقتدي د خپل مذهب په قواعدو سره د امام لمونځ باطل ګڼي نو بناء په همدې اساس په عمومي احکامو او قواعدو کښې د مخالف في المذهب امامت نه صحيح کېږي.

خو امام ابو حنيفه رحمة الله عليه وائي چي په امام شافعي مذهبي مقلد پسي اقتداء کول مکروه دي او امام شافعي (رح) وائي په شافعي مذهبي مقلد امام پسي اقتداء کول بهتره دي نه په حنفي مذهبي او يا نورو مذهبونو پسي يعني هغه څوك چي د لمانځه په ځينو رکنونو او شرطونو سره معتقد نه وي.

ب- **امام مالک او احمد بن حنبل (رح) وائي:** کوم شی چي د لمانځه په صحت کښې شرط وي په هغه شي کښې اعتبار د امام مذهب ته ورکول کېږي، مثلاً که چيري مالکي مذهبی په حنفي مذهبي – او يا حنفي مذهبی په شافعي مذهبي پسي اقتداء وکړي نو په اوداسه کښې به ټول سرنه مسح کوي ځکه د ټول سر مسح کول شرط ندی نو بناء په همدې دليل سره د ياد شويو علماؤ په نظر په ياد شويو صورتونو کښې د مقتدي لمونځ صحيح کېږي ځکه د امام د لمانځه په صحت سره په خپل مذهب کښې هغه شی چي شرط وي د مقتدي د لمانځه په صحت کښې نو پدې صورت کښې اعتبار د مقتدي په مذهب سره دی مثلاً لکه مالکي مذهبي او يا حنفي مذهبي چي په داسي حال کښې اقتداء وکړي چي شافعي مذهبي امام نفلي لمونځ کوي نو پدې صورت کښې د مقتدې لمونځ باطل دی ځکه چي د فرض لمانځه اداء کونکی په نفل کونکي پسي د امام مالك او احمد بن حنبل (رح) په مذهب اقتداء باطله ده ځکه د اقتداء د شرطونو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوشرط د امام او مقتدي د لمانځه یووالی دی یعني د هغه امام امامت کول د مقتدیانو په نسبت صحیح دي چي لمونځ ئې یو وي.

او د هغه مقتدي لمونځ په یو امام پسي صحیح کېږي چي ددوي لمونځ یو وي. بلکي پدې ډول اقتداء او امامت د صحت حکم ورکول کېږي او کوم شرعي نواقص نه ورته راجع کېږي([1]).

2. د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب د امام شرط دادی چي عادل به وي.

امام احمد بن حنبل (رح) وائي چي د فاسق شخص امامت کول نه صحیح کېږي یعني هغه امام چي د لویو ګناهونو مرتکب شوی وي او یا په وړو ګناهونو دوام کوي ددې ډول اشخاصو امامت نه صحیح کېږي – که څه هم په خپل هم مثله پسي اقتداء وکړي بیا هم نه صحیح کېږي. که چېري یو څوک په فاسق سړي پسي اقتداء وکړي نو په مقتدي د لمانځه راګرځول ضرور بلکي واجب دي.

ځکه پدې شرط د نوموړي امام په مذهب کښې د اقتداء صحت راځي چي امام عادل وي.

نوموړي امام وائي په داسي صورت کښې چي د جمعې او عیدونو لمونځ تیار وي او امام موجود نه وي او امام ته ضرورت پیدا شي نو پدې صورت د فاسق شخص امامت کول جواز لري او اقتداء ورپسي صحیح کېږي.

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۱مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چېري عادل امام پیدا شو نو هغه باید امامت وکړي ځکه د متقي او عادل امام په امامت کولو سره د جمعې زیاتوالی راځي او د خلکو نفرت لري کېږي او د راتلونکو لمونځونو لپاره په جمع سره شوق ورته پیداکېږي.

خو امام مالك (رح) پدې اړوند وائي د امام عدالت شرط دی د فسق او یا نورو منهیاتو څخه به ئې ځان ساتلی وي خو هغه فسق چي د لمانځه تر امورو پوري متعلق وي مثلاً لکه څوك چي د لمانځه د فرضونو یا شرطونو د اداء په هکله سستي کوي او یا مثلاً غیر د اوداسه څخه لمونځ کوي.

که چېري دامام فسق د لمانځه تر امورو پوري تړلی نه وي مثلاً کله چي امام زاني یا شراب خوړونکي وي امامت ئې صحیح کېږي بلکي مکروه والی لري – چي همدا د رائج مذهب قول دی. همداراز دوکتور وهبه زحیلي هم ددې مذهب په رحجان سره تائید کړی([1]).

3. د امام مالك ، امام اعظم ابو حنیفه او امام احمد بن حنبل (رحمهم الله) د ټولو مذاهبو شرط دادی چي امام به د لمانځه راگرځوونکی نه وی:

پدې هکله د ذکر شوو علماؤ نظر دادی چي په لمانځه راگرځونکي امام پسي دوختي لمانځه اداء کونکي یعني پداسي صورت کښې چي امام د قضاء شوي لمانځه (اعاده) کوي او د وختي لمانځه اداء کونکي مقتدي اقتداء ورپسي نه صحیح کېږي، ځکه د لمانځه راگرځونکي لمونځ په نفلي لمانځه کښې حسابېږي او د فرضي لمانځه اداء کونکي اقتداء په نفل کوونکي پسي د وروسته نه صحیح

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۲مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کبړي – بلکي يو بل مهم او ضروري شرط پدې اړوند دادی کله چي کوم شخص د يوه قوم امامت کوي د لمانځه د شرطونو او ارکانو په کيفيت بايد عالم وي مثلاً لکه اودس کول يا وخت پېژندنه او داسي نور.

د امامت مکروهات او هغه اشخاص چي امامت يې مکروه دی

۱- د فاسق سړي امامت مکروه دی:

د فاسق سړي که څه هم د خپل هم مثله امامت وکړي هم امامت يې مکروه دي. همدغه نظريه د مالکيه وو او شافعيه وو او حنابله وو علماء وو ده دوي وائي چي په فاسق امام پسي لمونځ مکروه دی ځکه چي په ديني امورو کښي غور نکوي نو بناءً په همدې دليل امامت ئي هم مکروه دی خو ليکن بيا هم د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب د جمعې او عيد لمونځ ترې استثنٰی کړی وائي چي پدې لمونځو کي ئې امامت صحيح کېږي پدې شرط چي ضرورت وليدل شي او عادل امام نوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام اعظم ابو حنیفه (رح) مذهب پدې هکله وائي د فاسق امامت کول د خپل هم مثله لپاره صحیح کېږي یعني که چېرې یې همدغه شان فاسق امامت وکړ جواز لري او د نورو خلکو لپاره جواز نلري او امامت ئې د هغوي لپاره مکروه دی.

د مکروه والي دلیل ئې چې د فاسق امام امامت کول مکروه دی دا حدیث د پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) دی چې ابن ماجه د حضرت جابر (رض) د رسول الله (ص) څخه روایت کړی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: [لاتؤ من امراةً رجلاً و لا اعرابي مهاجراً ولا یؤ من فاجرمؤمناً الاان یقهره بسلطان یخاف سیفیه او سوطه] ([1])

ژباړه: امامت دي نه کوي ښځینه د نارینه وو او امامت دي نه کوي اعرابي د مهاجرینو او امامت دي نه کوي فاجر او فاسق شخص د مؤمن سړي مگر خو بیا هم په هغه وخت کښې یې کولای شي چې د توري او قمچین څخه ئې وېرېږي. دائې دلیل د کراهیت دی اما کوم صحت د امامت دی هغه خو صحیح کېږي ځکه هغه حدیث چې شیخانو روایت کړي هغه د لمانځه په صحت سره دلیل دي. [ان ابن عمر کان یصلي خلف الحجاج] او [صلو خلف کل بروفاجر][2]

ژباړه: ابن عمر رضی الله تعالی عنه په حجاج بن یوسف پسې لمونځ او اقتداء کوله او په همدې توگه ئې داسې روایت کړی چې ستاسې لمونځ او اقتداء وکړی په هر فاسق او فاجر پسې.

---

[1] محمد بن علي شوکاني – نیل الاوطار – دریم ټوك ۱۹۹ مه ص دارالجیل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳

[2] محمد بن علي شوکاني – نیل الاوطار – دریم ټوك ۱۹۹ مه ص دارالجیل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه راز د فاسق او مبتدع د امامت کولو په هکله شيخ سيد سابق (رح) په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکي چي همدې دليل سره د علماءو نظر هم زيات موافقت لري دادی چي وائې هر هغه ځوك چي لمونځ ئې په انفرادي توګه يعني د ځان لپاره صحيح شي د نورو خلکو لپاره يې هم لمونځ صحيح کېږي خو بيا هم ددې دليل سره سره د اسلامي فقهي علماؤ د فاسق او مبتدع امامت مکروه کڼي ځکه هغه حديث چي ابو داؤد او ابن حبان له سائب بن خلاد څخه روايت کړی چي يو شخص د يوه قوم امامت کاوه او د قبلې شريفي طرفته ئې لاړي تو کولې او رسول الله (صلي الله تعالی عليه وسلم) ورته وکتل نو رسول رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمائيل: [لا يصلي لكم][1]

<u>ژباړه:</u> دا شخص دي ستاسي امامت نکوي په هغه وخت کي چي دې شخص د امامت کولو اراده وکړه او غوښتل يې چي امامت وکړي نوموړی (امام) ئې له امامت څخه منع کړاو د رسول الله صلی الله عليه وسلم په امر ئې خبر کړ. نوموړی (امام) رسول الله صلی الله عليه وسلم ته ورغي او دا جريان ئې ورته بيان کړ نو رسول الله صلی الله عليه وسلم په جواب کي ورته وويل هو ما امر کړی .... ځکه چي تا خدای (ج) او رسول الله (ص) ته ضرر رسولی دی او نا لائق کار دي کړی، بناء په همدې دليل د اسلامي فقهي علماء د فاسق او مبتدع شخص امامت مکروه ګڼي[2].

۲ – د بدعت کونکي امامت مکروه دی:

---

[1] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم ټوك ۱۹۹ مه ص دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳ م
[2] شيخ سيد سابق – فقه السنة – لومړي ټوك ۲۰۱مخ – دارالفکر- د چاپ کال ۱۴۰۳، څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مبتدع يا بدعت کونکي امامت د اسلامي فقهي علماء مکروه ګڼي ليکن هغه بدعت کونکي چي پدې بدعت سره کافر نه ګڼل کېږي، مثلاً لکه فاسق خو د فاسق څخه ښه دی. مبتدع يا په دين کي د نوي کار پيدا کونکی هغه شخص ته ويل کېږي چي دده عقيده د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه خلاف وي. دا خلاف ئې په قصد سره نه بلکي د سهوي له کبله وي خو که چېري مبتدع د دين د بدهي او ضروري امورو څخه منکر سي نو کافر ګڼل کېږي. لکه خدای (ج) ته د جسم ثابتول يا لکه د رسول الله صلی الله عليه وسلم او ابو بکر صديق (رضی الله تعالی عنه) له ملګرتيا څخه انکار کول او حال دا چي دا په قطعي نصوصو سره ثابت شوی [اذا يقول لصاحبه] هغه وخت چي رسول الله وويل ابو بکر صديق رضی الله تعالی عنه ته وويل چي مه غمجن کېږه خدای (ج) له موږ سره دی نو چي لدې ډول صريحي نصوصو او دلائلو څخه منکر شوی وي يو د اسلامي فقهي د ټولو علماؤ په اتفاق سرهددې ډول مبتدع امامت کول نه صحيح کېږي[1].

3. د ړانده امامت مکروه دی:

د امام اعظم ابو حنيفه، امام مالك او امام احمد بن حنبل (رحمها الله) په مذاهبو د ړانده امامت مکروه دي خو ليکن دا کراهيت ئې تنزيهي دی نه تحريمي، ځکه چي ړوند د نجاست څخه ځان نشي ساتلی خو بيا هم امام ابو حنيفه (رح) يو صورت ترې استثنٰی کړی. هغه حالت دادي چي ړوند شخص اعلم د قوم وي، يعني په ټول قوم عالم وي بيا ئې امامت کول ندي مکروه او د امام شافعي (رح) په مذهب د ړانده امامت صحيح دی – او جواز ئې ورته ورکړی بدون د مکروه والې څخه،

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي و ادلته – دوهم ټوك ۱۸۷مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه چي ړوند شخص ئې په جوړ (دسترګو خاوند) ورقیاس کړی بناءً د ړانده شخص امامت صحیح دي ځکه د نوموړي امام د مذهب دلیل دادی چي ړوند شخص په امامت کي ډیر خاشع، عاجز او متضرع وي نو ځکه ئې امامت صحیح دی. نوموړی امام زیاتوي چي د ړانده امامت د ټولو علماؤ په نظر صحیح دی دلیل ئې د ابن عباس (رضی الله تعالٰی عنه) صحیح حدیث رانقل شوی چي فرمائي: [ان النبي صلی الله علیه وسلم استخلف ابن ام مکتوم یؤم الناس و هو اعمٰی([1])]

ژباړه: حضرت آبن عباس رضی الله تعالٰی عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه نقل کوي وائي چي رسول الله (ص) به ابن ام مکتوم خلیفه ګرځاوه په لمانځه کښې نوموړي به په خلکو امامت کاوه حال داچي دی ړوند ؤ. ځکه ړوند والی داسي یوه خاصه ده چي د لمانځه افعال او یا مثلاً د لمانځه شرطونه هیڅ نه پرې ګډوډ کېږي دا ړوند د (فاقد الشم) سره مشابهت لري. نو فاقد الشم یعني وركونكی د ځراغ جوړ سړي دي اقتداء ورپسي صحیح ده. بناء په همدې اساس په ړانده پسي هم اقتداء صحیح ده – همدارنګه ړوند، بې سترګو، اعمٰی (شب کور) یا هغه شخص چي د شپې له طرفه څه نهویني د جوړ سړي په حکم کي دی او امامت کول ئې صحیح دي نو ړوند هم د هغه په حکم کي دي.همدارنګه ئې ګونګ هم په ړانده باندي ورقیاس کړی او د هغه په حکم کي دی لیکن د حنابله وو مذهب پکښې داده چي امامت کول ئې صحیح کېږي، همدارنګه قاضي ابو علي پدې هکله وائي چي (قطع الیدین) هغه شخص چي لاسونه ئې قطع شوي وي ددې شخص امامت هم صحیح کېږي دا په یوه روایت کي وائي او په بل روایت کي وائي

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي ادلته – دوهم ټوك ۱۸۷ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت - .

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د قطع اليدين امامت نه صحيح کېږي او همدارنګه يي قطع الرجلين – يعني هغه شخص چي دواړي پښې ئې قطع شوي وي امامت ئي نه صحيح کېږي.([1])

4. د هغه شخص امامت مکروه دی چي خلک پرې راضي نوي:

د هغه شخص امامت مکروه دی چي خلك پرې راضي نوي او يا ورته د کراهيت په سترګه ګوري بلکي دا کراهيت د احنافو په مذهب سره مکره تحريمي دی ځکه حديث د رسول الله صلی الله عليه وسلم دی چي فرمائي [لا يقبل الله صلوٰة من تقدم قوماً و هم له کارهون]([2])

ژباړه: نه قبولوي خداي (ج) د هغه شخص لمونځ چي دی د يوه قوم امامت کوي او خلك پرې راضي نه وي.

همدارنګه پدې هکله له ابي امامة (رض) څخه روايت شويدی چي فرمائي: [ثلاثة لا تجاوز صلوتهم اذانهم و امام قوم و هم له کارهون]([3])

ژباړه: له ابي امامة (رض) څخه روايت شويدی وائي چي: درې کسان دي چي ددوي لمونځونه نه قبلېږي چي د هغو له شمېرې څخه هغه امام دی چي د قوم خوښ نه وي. او همدارنګه پدې هکله استاذ الفقهاء الامام قاضي خان الحسن بن منصورپه خپل کتاب کښې ليکلي دي چي که چېرې يو شخص د يوه قوم امامت وکړي خو پداسي حال کښې چي قوم ددې شخص په امامت راضي نه وي، نو که

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي ادلته – دوهم ټوك ١٨٨ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت - .
[2] سليمان ابن شعيب – ابي داؤد – دوهم ټوك – ٨٨ مخ – الداعيه پېښور – ب – ت .
[3] محمد ابن علي شوکاني -

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېرې ئې دغه کراهيت ګڼل د فساد له وجهې څخه وي او يا پداسې وجه وي چې قوم ئې په امامت سره غوره وي په نسبت ددې امام سره کېداې شي پدې وجه سره پدې امام ناراضې وي. او که چېرې دا شخص (امام) چې امامت ددې قوم کوې په امامت سره حق او غوره وي ددې شخص امامت مکروه نه ګڼل کېږي ځکه چې د جاهل او فاسق سړي دا خاصيت دی چې د علماؤ سره جوړ نه راځي.([1])

5. د لمانځه اوږدوالي په قوم مکروه دی داسې چې دا اوږدوالی د نسبت تر اندازې ازيات وي چې په قرائت او يا نور ذکرونو کښليکن دا مکروهوالی د احنافو علماؤ په مذهب تحريمي دی که چيرې قوم نه وي پرې راضي.

۲ – د امام شافعي او امام احمد بن حنبل (رحمهماالله) مذهب:

امام شافعي او امام احمد بن حنبل (رحمهماالله) مذهب هم اوږدوالی د لمانځه يا جماعت په قوم مکروه ګڼي ليکن حالت د رضائيت ئې ترې استثنٰی کړی دی. د جماعت په لمانځه کې پداسې حال کښې چې يو شمېر محدود مقتديان او د هغوي شوق هم دې ته وي چې امام بايد زيات قرائت په لمانځه کښې ووائي مکروه نه ګڼل کېږي، صحيح دی. خو اوږدوالی د قرائت مستحب دی دليل د هغه علماؤ چې اوږدوالی په لمانځه کښې مکروه ګڼي د ابي هريره (رض) حديث دی چې د حضرت پيغمبر (ص) څخه نقل کوي – رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: [اذا صلي

[1] حسن بن منصور – قاضيخان – لومړي ټوك – ۴۵مخ حقانيه پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

احد کم بالناس فالیخفف فان فیهم الضعیف والسقیم والکبیرفاذا صلی لنفسه فلیطول ماشاء] ([1])

ژباړه: ابي هريره رضي الله تعالیٰ عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روايت کوي چي رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: په هغه وخت کښې چي يو له تاسي څخه امامت کوي په خلکو سپکوالی او تخفيف دي کوي ځکه پدوي کښې به ضعيف او مريض او کبير يعني د زيات عمر خاوند به وي او په هغه وخت کي چي يوازي لمونځ کوي يو شخص نو اوږدوالی دي پکښې کوي په هغه اندازه چي ځومره ئي خوښه او اراده شي مفهوم او مطلب ددې حديث دادی چي لنډوالی دي کوي امام په قوم سره خو سره له پوره والي د تسبيح او يا نور جزونه د لمانځه کښې – همدارنګه پدې رابطه ليکي چي تخفيف د امام په قوم سره مستحب دی او يو حديث پدې هکله چي شيخانو د انس (رض) روايت کړی فرمائي: [ماصليت خلف امام قط أ خف صلوة ولا اتم صلوة من النبي صلی الله علیه وسلم]([2])

حضرت انس (رض) فرمائي چي ما لمونځ ندی کړي په هيڅ يوه امام پسي چي ډير سپك (اخف) او ډير پوره په ټولو رکنونواو شرطونو سره وي غير د حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم د لمانځه څخه همدارنګه ابو عمر بن عبدالله ليکي د هر امام لپاره يو امر شته چي په هغي سره اتفاق شوي چي د امام تخفيف په قوم سره مستحب دی ليکن پداسي اندازه تخفيف او سپکوالی چي د لمانځه په اصلي رکنونو، شرطونو او يا نورو ذکرونو کښي کمبود رانه ولي که چيري کمبود او

[1] محمد بن اسماعيل البخاري – لمړی ټوك ۹۷ مخ – قديمي کتابخانه ارام بازار د چاپ کال۱۹۳۸م.
[2] امام مسلم – صحيح المسلم – اول ټوك ۱۸۸مخ- اکرميه پيښور – د چاپ کال ۱۳۴۹دهلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقصان راولي نو لمونځ نه صحيح کېږي. وروسته وائي چي پدې اړوند د اسلامي فقهي د علماؤ تر منځ هيڅ اختلاف نشته چي په قمخ تخفيف کول په لمانځه کښې مستحب دي.. ([1])

6. په لمانځه کښې د امام انتظار د مقتديانو لپاره چي اقتداء ورپسې وکړي مکروه ګڼل کيږي:

١ - د جمهورو علماؤ مذهب:

د جمهورو علماؤ په نظر په لمانځه کښې دننه د امام انتظار کول د نورو خلکو لپاره مکروه دی مثلاً امام په لمانځه کي داخل دي او د نور خلکو اواز ئې واوريدی نو امام انتظار ورته وکړي تر څو دغه خلك لمونځ ورسره ونيسي ځکه د امام انتظار کول د مقتديانو لپاره په عبادت کښې شريکوالی دی دا جواز نلري اوکراهيت منځته راوړي لدې کبله چي د لمونځ کوونکو څخه مشقت او تکليف رفع شي. هغه څوك چي د امام سره د لمانځه د اول سره څخه شريك وي ډېر حق لري په نسبت د هغه خلکو چي هغه د لمانځه څخه خارج يا وتلي وي او امام ورته انتظار کوي.

٢ - د امام شافعي (رح) مذهب:

امام شافعي (رح) پدې هکله ليکي چي د امام انتظار کول مقتديانو ته د لمانځه د نيولو لپاره مستحب دی، پداسي حال کي چي د امام اراده داوي چي داخلك راشي

[1] شيخ سيد سابق فقه السنة – لومړی ټوك – ١٩٥مخ – دارالفکر – د چاپ کال ١۴٠٣ ه ق – څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په ده پسي وروسته اقتداء وکړي. که په قيام، رکوع اويا دوهمه قعده کښې امام ناست وي نو د مقتديانو لپاره انتظار وکړي تر څو جماعت ورسره ونيسي خو بيا هم پدې شرط سره چي انتظار کول ډير زيات نشي.

مثلاً که چېري انتظار په ټول لمانځه سره وسي نو په هغې کي به ئې اثر ښکاره نشي البته دا خبره هم ثابته ده چي رسول الله (صلى الله عليه وسلم) به انتظار کاوه او لومړي رکعت به ئې دومره اندازه اوږداوه چي د پښو اواز ئې اورېدل کېده او همدارنګه رسول الله (صلى الله عليه وسلم) جماعت کولو ته هم انتظار کاوه – اول انتظارد رسول الله (صلى الله عليه وسلم) په صلوٰة خوف کښې وو تر څو هغه دوهمه طائفه د خلکو لمونځ ورسره ونسي. بيا هم ابن قدامة الحنبلي الشافعية او قاضي له حنابلهؤ څخه خپل نظر پدې هکله داسي څرګندوي: وائي چي په لمانځه کي د امام انتظار کول د مقتديانو لپاره (جائز) خو مستحب ندی او طبعي خبره ده چي د علم خاوندانو، فقهاؤ، محدثينو علماؤ لپاره معمولاً انتظار کول کېږي.([1])

همدارنګه پدې هکله شيخ سيد سابق (رح) په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکلي: چي د امام انتظار کول د قوم اړوند ددې لپاره چي مقتديان جماعت ونيسي مستحب دې ځکه د ابي سعيد څخه حديث نقل شوی چي فرمائي: [لقد كانت الصلوٰة تقام فيذهب الذاهب الى البيقع فيقضٰى حاجته ثم يتوضاء ثم ياتني والرسول الله صلى الله عليه وسلم في الركعته الاولٰى فمايطولها]([2])

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۱۹۰مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] شوکاني محمد ابن علي – نيل الاوطار دريم ټوک – ۱۶۹ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: حضرت ابي سعید رضي الله تعالی عنه فرمائي چي لمونځ ودریده نو پس تلونکي شخص به بیقع ته تللو او هلته به ئې حاجت پوره کاوه بیا به ئې اودس کولو کله به چي راغلی رسول الله صلی الله علیه وسلم به په لومړي رکعت کي وو او تر دې وخت ه پوري به ئې اوږدکړې ؤ نو بناء په همدې اساس د امام انتظارکول د مقتدیانو لپاره مستحب دی ځکه چي پدې کښې د جماعت زیاتوالی راځي او ټول خلك د جماعت په لمانځه کي شریك کېږي.

7. د هغه امام امامت مکروه دی چي (کثیراللحان) وي :

یعني دومره اندازه لحن کوي چي معنٰی ته په صریح ډول سره تغیر نه ورځي لکه لفظ د (الحمد الله رب العالمین) مثلاً لکه ددال (د) حرف ته جر ورکول او یا حرف ها (ه) ته نصب ورکول او یا حرف باء (ب) ته د (رب) نصب ورکول او داسي نور البته امامت ئې په هغه چا صحیح کېږي چي هغه کثیر اللحن نه وي ځکه نوموړي شخص په فرض قراءت سره اداء کړیده بیا هم مکروه والی لري، لکه څرنګه چي د اصلي متن حکم هم داسي دی.

8. د هغه شخص امامت مکروه دی چي د ځینو حروفو په اداء کښې فصاحت ونه لري لکه د ضاد (ض) یا قاف (ق) حروف د جمهورو علماؤ په نظر غیر د احنافو څخه. که عربي وي او یا عجمي امامت ئې صحیح دی ځکه چي دوي دا حرفونه اداء کولای شي خو بیا هم مکروهوالی لري.([1])

9. داعرابي امامت مکره دی: هغه شخص چي په صحراګانو کي کي ژوند کوي ولو که په سفر او یا اقامت کښي وي هم امامت ئې مکره دی لېکن بیا هم د

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۰مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل هم مثله لپاره صحيح كېږي. چي په دې هكله امام اعظم ابو حنيفه (رح) د تركمنو – كرديانو ،عامي – ټول د اعرابو په جمع كې راوستلي دي نو څرنګه چي د اعرابيانو امامت مكروه دی نو همدارنګه دياد شويو خلكو امامت هم مكروه دی ځكه علت د مكروهوالي د امات ئې دادی چي په دوي كي جهل زيات وي نو جاهل شخص كه اعرابي وي او يا حضري امامت يې مكروه دی خو پداسي حال كي چي عالم شخص موجود وي امام احمد بن حنبل (رح) وايي چي د اعرابي شخص امامت باك نلري او امامت يې صحيح كېږي خو ليكن داضرور ده چي په ديني علومو كي به مهارت لري يعني ديني تعليم به يې كړی وي.

10. د امام درېدل په لوړ ځاي كې له مقتديانو څخه لمونځ مكروه كوي د يوه ګز په اندازه او يا زيات له يوه ګز څخه چي وي كېدای شي چي پدې هكله به ان شاء الله په راتلونكي فصل كي په مفصل ډول سره معلومات تر لاسه كړو.

11. د ولد الزنا (حرامي) امات مكروه دی:

ا- جمهور علماء غير د حنابله ؤ څخه د ولد الزنا يا حرامي امامت كول د نورو خلكو لپاره مكروه ګڼي، دا پداسي صورت كي چي نور خلك موجود وي او حرامي امامت كوي ځكه چي د امامت د مكروهوالي علت ئې دای چي د ولد الزنا يا حرامي خو پلار نشته چي ديني علم ورزده كړي اوددين ښودنه ورتـه و كړي نو په هدې خاطر نوموړی جاهل پاتي كېږي او داچي د خلكو نفرت هم ترې كېږي، بناءً د ولدالزنا امامت مكروه دی.

ب- احناف علماء پدې هكله خپل نظر داسي څرګندوي: پداسي حال كي چي د ولدالزنا يا حرامي امامت كول مكروه دي خو كه چېري متقي او پرهېزګاره عالم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورڅخه جوړ شوی وي نو امامت کول يې صحيح او جواز لري، ځکه چي د امامت مکروه والی د ځينو نيمګړتياو له کبله دي نه د ولدالزناء د ذات په خاطر.

ج- امام مالک (رح) وايي: که چېري د دائمي يا همېشه لپاره امام وي نو امامت کول ئې مکروه دي او که په ځينو ځايونو کي امات وکړي نو بياصحيح او جائز دی بدون له مکروهوالي څخه.

د- امام شافعي (رح) وايې: چي د ولد زنا امامت د خپل هم مثله لپاره صحيح کېږي،او د نورو خلکو لپاره مکروه دی.[1]

ځرنګه چي مو په لومړنيو شمارو کي هغه مکروهات ياد کړل چي د ټولو علماؤ مذاهب پکښې ذکر شوي وو. اوس دلته د امامت يو شمېرنور مکروهات دي چي په ځانګړي توګه د مذهبونو نظرونه پکښې راغلي دي او د يوه خاص مذهب څخه نمايندګي کوي مثلاً:

1. د امام اعظم ابو حنيفه (رح) مذهب:

پدې ځاي کي هغه شيان ذکر شوي چي د لومړنيو شمارو سره يو څه توپير لري هغه داچي د امام صاحب په نظر د (امرد) واړه هلکان يعني لغړزني امامت کول مکروه تنزيهي ګڼي –که څه هم په ټول قوم کي عالم وي بيا يي هم امامت مکروه دی – پداسي صورت کي چي ددې هلك په امامت کولو سره وېره منځته راځي. مثلاً لکه د شهوت په نظر ورته کتل – که د فتنې وېره نوي نو بيا ئې امامت صحيح او

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۱مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کراهیت نلري چي صحیح قول همدغه دی. همدارنګه د (سفیه) یعني هغه شخص امامت مکروه دی چي تصرفات یې د عقل په مقتضٰی اوپه شریعت نوي برابر امامت کول یې مکروه دي. همداراز د فلج سوی شخص هم امامت مکروه دی – همدارنګه د برګ (پیس) مرض، مجذوم، مجهوب او هغه چا چي بولي په پیچکاري ترې خارجوي همدارنګه د کوږ یعني هغه کوږ چي په ځینو پښو سره دربدلای سي چي لاس یې غوځ وي –د شرابو څښونکی، سود خوړونکی، او نمیم یعني هغه شخص چي د خلکو ترمنځ د فساد د تیت او افشاء کولو لپاره خبري وړي، ریا کار (یعني هغه ریا کار چي قصد یې داوي چي خلګ یې ووینې، متصنع یعني هغه څوك چي یو نوع تکلف تېروي د عبادت د تحسین لپاره، هغه امام دی چي په اجوره نیول شوی وي پداسي حال کي چي مقیده اجوره ورته معلومه شوې وي او که اجوره نه وي ورته معینه شوې نو بیا هم نه مکروه کېږي ځکه چي دا په صدقه سره ورقیاس کېږي، همدارنګه د ښځینه وو امامت کول هم مکروه ګڼل کېږي. لکه څرنګه چي مو لومړی پدې هکله مفصل معلومات بیان کړل. نو ددغه یاد سویو ټولو خلکو امامت کول مکروه ګڼل کېږي، البته د یاد شویو اشخاصو امامت تنها د احنافو په مذهب کي مکروه دی.([1])

2. دامام مالک (رح) مذهب:

د نوموړي امام په نظر د هغه اشخاصو امامت مکروه دی چي شرعي او یا دایمي مریضان وي مثلاً په مسلسل توګه د بولو یا باد جاري والی ولري او داسي نور لکه دانه لرونکی شخص چي زیات دوام ولري لکه سالدانه چي ورته وایي د جوړ

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړي لپاره يې امامت مکروه دی . همدارنگه د ناسنت شوي او مجهول النسب امامت مکروه دی ځکه دا معلومه نده چي ايا دغه سړی عادل دی او که فاسق دی نو بناء په همدې اساس امامت کول ددې ډول اشخاصو مکروه گڼل کيږي.

3. دامام شافعي (رح) مذهب:

همدارنگه يو شمېر اشخاص چي د نوموړي امام په نظر ددوي امامت مکروه گڼل کيږي مثلاً:

ا- د هغه امام امامت کول مکروه دي چي په زور سره امام شوی وی بلکي ددې امامت مستحق نوي.

ب- هغه شخص چي د نجاست څخه ځان نشي ساتلای.

ج- هغه شخص چي په خسيس کسب سره مصروف وي، لکه ښکر لگول.

د- دهغه شخص امامت کول مکروه دي چي پلار يې مجهول وي.

ه- د الزناامامت مکروه دي، ليکن بيا هم د نوموړي امامت د خپل هم مثله لپاره صحيح دی بلکی د نورو خلکو لپاره نـدی صـحيح، همدارنگـه د ناسـنت شوي امات مکروه دی که څه هم بالغ وي او د وړوکي هلك امامت مکـروه دی که څه هم د ټول قوم عالم وي.

و- هغه څوك چي تکرار د حرفونو کوي او يا کثير اللحن وي امامـت ئـې مکروه گڼل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز- د مخالف مذهب امامت کول مکروه دي.

ح- له مقتدیانو څخه د امام په لوړ ځاي درېدل مکروه دي بغیر د ضرورت څخه – همدارنګه ئې عکس ددې مسئلې مکروه دی بغیر د ضرورت څخه مثلاً لکه تنګوالی د مسجد – نو بالاخره د یاد شویو اشخاصو امامت کول د نومړي امام د مذهب په فروعو کي مکروه ګڼل کېږي.([1])

4. د امام احمد بن حنبل (رحمة الله علیه) مذهب:

د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب کي څرنګه چي مو مخکي ورته اشاره وکړه د یوشمېر خلکو امامت کول په ځانګړي ډول په دغه مذهب کي مکروه ګڼل سوي:

آ- د ړانده یعني بې سترګو شخص امامت کول مکروه دی.

ب- شب کور (اعمٰی) هغه شخص ته ویل کېږي چي د شپې په وخت کي ئې سترګي څه نه ویني دنوموړي شخص امامت کول مکروه دي.

ج- د کوڼ او ګونګ شخص امامت کول مکروه دي (اصم) هغه شخص په ویل کېږي چي نه څه ویلی شي او نه اورېدلی شي ددې شخص امامت مکروه دي.

د- د هغه شخص امامت مکروه دی چي دواړه لاسونه یې قطع وي او یا یې یو لاس قطع وي.

---

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ه- د مقطوع الرجلین امامت کول د جوړو خلکو لپاره مکروه دی - مګـر که چېري بیا هم صحیح شي نو د خپل هم مثلـه لپـاره صـحیح کېـږي ځکـه دا شخص د قیام یعني دریدلو څخه مایوسه شـوی وي نـو امامـت یـې نـه صـحیح کېږي، ځکه دا شخص داسي دی لکه دایمي مریض، بیا هم پـه صـحیح روایـت کي ئې امامت کول صحیح کېږي خو مکروه والی لري، لیکن پـه هغـه صـورت کي چي امکان ددریدلو ولري ځکه یو شرط د شرطونو د امامت څخه قیـام دی امکان لري چي په هغه باقي پښه سره دا شخص قیام وکولی شـي او یـا احتمـال لري چي مصنوعي پښه ئې جوړه کړې وي.

و-   د هغه شخص امامت مکروه دی چي پوزه ئې پرې (قطع) شوې وي.

ز-   د هغه شخص امامت مکروه دی چي خنده روي او یا مثلاً صورت یـې د خندا په ډول جوړ کړی وي.

ح-   د هغه شخص امامت مکروه دی چي د خلکو اختلاف وي پکښي چي ایا ددې شخص امامت صحیح کېږي او کنه – نو بناء په همدې اساس امامت کول ئې مکروه دي.

ط-   د هغه شخص امامت مکروه دی چي د قرائـت لوسـتلو پـه وخـت کـي حرفونه تکراروي.

ي-   د هغه شخص امامت مکروه دی چي ځیني حروف صحیح په وضـاحت سره نشي اداء کولی – مثلاً ضاد (ض) او قاف (ق).

ک- د هغه شخص امامت مکروه دی چي له مقتدیانو څخه په لوړ ځـاي ولاړ وي د ګز په اندازه او یا زیات د یوه ګزه څخه خو بر عکس ددې مسئلې کراهیـت

(c) ketabton.com: The Digital Library

نلري، مثلاً که څه اندازه مقتديان د امام څخه لوړ ولاړ وي نو مکروه نه ګڼل کېږي.[1]

ل- د هغه شخص امامت کول مکروه دي چي د ښځينه وو امامت کوي هغه ښځينه چي بې ګانه اويا بل شخص نه وي ورسره ځکه پدې هکله يو حديث شريف نقل دی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: [نهي ان يخلو الرجل بالاجنبيه].[2]

ژباړه: رسول الله صلی الله عليه وسلم منع کړي ددې څخه چي يو شخص د بې ګانه ښځو سره په يوه کوټه يا اطاق کښې پاته شي. ځکه پدې کښې د امام لپاره وسواس پيدا کېږي، چي پورتنی حديث ئې د مکروهوالي دليل ګرځي. اما که چېري د محرماتو يعني هغه ښځو امامت وکړي چي هغه يې محرمي وي لکه مور يا خور او داسي نور او يا خو بېګانه ښځي وي ليکن د هغه سره يو نارينه وي بيا کراهيت نلري، ځکه زياتي ښځي د رسول الله صلی الله عليه وسلم په وخت کي جماعت ته حاضري سوي او ده مبارك ئې امامت کړي خو نارينه به ور سره وو.

م- د هغه شخص امامت کول مکروه دي چي دده په نسبت نور خلک ډير بهتر ه او عالمان وي ځکه دليل يې ددې حديث مضمون دی چي:

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي: په هغه وخت کي چي امامت کوي يو شخص د قوم پداسي حال کي چي پدې قوم کي له دې امام څخه بهتر او احق په امامت سره وي نو هميشه به دوي په ټيټ والي کي وي يعني اشاره دې ته ده کوم

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۶ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] امام صفاني – بسلالاسلام – دوهم ټوك – ۱۸۳ مخ – دارالسنة –ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضيلت چي په هغه اشخاصو علماؤ پسي اقتداء کول دي د هغه په نسبت د ذکر شوي شخص فضيلت کم لري.

خو بالمقابل يو شمېر نور خلك دي چي امامت يې صحيح دی د نوموړي امام په مذهب سره مثلاً لکه:

- **ولد زنا حرامي يعني چي مور او پلار يې نوي معلوم.**
- **لقيط: هغه شخص چي پېدا سوي وي خو کوم نسب ئې نوي معلوم.**
- **هغه شخص دی چي د لعان په سبب سره شړل شوي وي او د وطن څخه تللی وي.**
- **هغه شخص دی چي خصي شوی وي.**
- **هغه شخص چي مسکر وي.**
- **هغه شخص دی چي اعرابي، باديه نشين وي. خو ددې خلکو امامت کول هغه وخت صحيح دی چي په ديني امورو کښې معلومات ولري نو دوي مستحق د امامت گرځي او اقتداء ورپسي صحيح ده– ځکه چي د رسول الله صلی الله عليه وسلم حديث په عامه معنٰی راغلی:([1])**

[يؤم القوم اقراءهم] . ([2]) ژباړه: امامت دي کوي د قوم هغه څوك چي د قرآنکريم لوستونکی وي ځکه داسي نقل راغلی چي د خپل عصر خلکو به په خلف بن زياد پسي اقتداء کوله نوموړی د هغه چا څخه وو چي په نسبت د قبيلې يا قوم دده کښې د علماؤ اختلاف وو، د نوموړي په هکله حضرت عائشه صديقه (رضی الله

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۷ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] الحسين ابن مسعود – مشكوة المصابيح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرمڅه پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعالی عنها) فرمائي: [ليس عليه من وزرا بو يه شي] ژباړه: نشته په ده سره له ګناهونو د مور او پلار څخه يو شی يعني د هغه ګناهونو مسئول نه ګڼل کېږي.

همدارنګه قرآني آيت هم وړاندي کوو: [ولا تذرو وازرة وزرأ ُ خرٰی..] ([1]).
يعني نه نيول کېږي يو شخص د بل شخص په ګناه سره او بل داچي هر يو د ياد شويو اشخاصو څخه نارينه دی او د اسلام په دين سره خوښ دی کولی شي چي امامت وکړي لکه څرنګه چي نور خلك د امامت کولو مستحق دي – همدارنګه نوموړی هم مستحق د امامت کولو دی.

څرنګه مو چي مخکي هم دې خبري ته اشاره وکړه چي يو تعداد مسائل تر ياد شويو مذهبونو پوري خاص دي – ځکه چي په عمومياتو کي مو د امامت صحت او کراهيت د هر ډول اشخاصو په هکله مفصل بيان وکړ. دا يوشمېر هغه اشخاص وو چي تر مذهبونو پوري خاص او کراهيت د امامت يې د همدې مذهب تر نظريې پوري خاص دي – که څه هم په عمومياتو کښې مو هم اختلاف د مذهبونو ذکر کړ خو بيا هم ددوي نظرونه مو په جدا توګه په دې ځای کښې وليکل. څرنګه مو چي پدې مطلب کښې هغه مسائل ذکر کړل چي هغه د امامت د صحت او يا کراهيت پوري اړوند وو، نو ان شاءالله په راتلونکي فصل کي به هغه مسائل يادکړو چي خاص تر امام پوري تړلي وي، مثلاً لکه د امام دريدل په د مقتديانو نسبت سره چي آيا امام او مقتديان بايد چېري ودرېږي او ځيي نور مسائل لکه غوره او بهتره

[1] د بني اسلائيل سوره – آيت ۱۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په امامت سره ځوك دی او نورو مسائلو ته به اشاره وكړو چې د امامت تر بحث پوري تړلي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم فصل

د امامت خاص حکمونه

غوره او بهتره په امامت کولو سره

غوره او بهتره په امامت کولو سره په شريعت کښې هغه څوك دى چې د لمانځه په احکامو په صحيح طريقه پوه او عالم وي ليکن دا مفهوم د عمومي فقهاؤ علماؤ دى چې پدې مفهوم سره ئې تشريح کړي. که څه هم فقهاء د خپلو مذهبونو په داخل کښې ځانګړي نظريې لري، د ټولو علماؤ نظريې به په مفصله توګه بيان کړو:

1. د امام اعظم ابو حنيفه (رحمة الله عليه) مذهب:

د امام ابو حنيفه رحمةالله عليه مذهب پدې هکله وائي غوره او بهتره په امامت کولو سره:

ا- هغه شخص دى چې د لمانځه په احکامو عالم وي فقط د صحت او فساد له نظره خو پدې شرط چې د فسق او فحشاء څخه ځان وساتي او په هغه اندازه قرآن کريم ئې حفظ کړى وي چې د لمانځه صحت پرې راځي.

ب- بيا وروسته هغه شخص دى چې تلاوت د قرآن کريم په ښه طريقه او تجويد سره وکولاى شي ځکه د رسول الله صلیالله عليه وسلم حديث دى چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرمـائي: [يـؤم القـوم اقـراؤهم لكتـاب الله فـان كـانو فـى القـراءة سـواء فـاعلمهم بالسنته] ([1]).

ژباړه: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: چې امامت دي كوي د قوم لوستونكى د قرآن كريم كه چېري د قرآن په لوستلو كښې سره برابر وو بيا هغه شخص دامامت وړ دى چي په سنتو ښه عالم او پوه وي.

ج- بيا وروسته هغه شخص مستحق او غوره دى په امامت كولو چي متقـي او پرهېزگاره وي بلكې د مشبهاتو څخه ئـې هـم ځـان سـاتلى وي ځكـه تقـوٰى او پرهېزگاري د ځان ساتل له محرماتو او مشبهاتو څخه او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

[ان سركم ان تقبل صلوٰتكم فليؤمكم علماءكم فانهم و فدكم فيمابينكم و بين ربكم] ([2]).

ژباړه: تاسي خوشحالي كوئ داچي قبول دي شي لمونځونه ستاسي نو امامت دي كوي ستاسي علماء له تاسو څخه ځكه دوي يو ټولى دي ستاسي او د خداى (ج) تر منځ نو بناء په همدې اساس امامت كول ئې هم غوره او بهتره گڼل كېږي.

د- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دى چي (مسن) يعني د زيات عمر خاوند وي، ځكه د كلان ساله يا د زياد عمر خاوند په امامت كښې زيـات خشـوع او عاجزي كوي د كلان ساله امام په امامـت كولـو كښـې د جماعـت زيـاتوالى راځي په همدې اړه د حضرت پيغمبر صلى الله عليه وسلم حديث دې چي ابـن

[1] الحسين ابن مسعود – مشكوة المصابيح – لومړى ټوك – ١٠٧مخ- اكرمثه پينور.
[2] محمد ابن علي شوكاني – نيل الاوطار دريم ټوك – ٢٠١ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ كال ١٩٧٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابي ملكيه رضي الله تعالٰی عنه تـه فرمـائي: [واليؤمكمـا اكبـر كمـا**]**[1] ژباړه: او امامت دي كوي هغه شخص چي د عمر د وجهي څخه يې زيات وخت تېر شوي وي.

ه- بيا هغه شخص مستحق د امامت دی چي د نېكو اخلاقو خاوند وي يعنـي د خلكو سره ئې نېكه رويه او معامله كړې وي.

و- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي د تهجد لمونځ كوي.

ز- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چـي نېـك، عـالم او شـريف نسبه وي.

ح- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي كالي او جامه ئـې پاكـه وي. يعني د نظافت په مراعاتولو كښې زيات احتياط كوي.

نو بالفرض كه چېري داسي صورت منځ ته راشي چي په ذكر شوو ټولو شيانو كښې سره برابر وي پچه [قرعه كشي] دي پخپل منځ كښې واچوي او پخپله هغه شخص دي امامت وكړي چي قوم ته زيات غوره او بهتره وي – او كه چېري د قوم تر منځ اختلافات پكښې راشي نو بيا اعتبار د اكثره خلكو رائيو ته وركول كېږي او بالفرض كه چېري په دغه خلكو كښې پاچا وي نو بيا پاچا مستحق دی، وروسته امير مستحق دی، او بيا وروسته قاضي مستحق دی ، او بيا وروسته صاحب المنزل (هغه ځوك چي د همدې مسجد په مربوطه ساحه كې يې كور وي او خپل وطن ئې وي كه څه هم دا كور يې په اجاره نيولی هم وي ځكه د رسول الله صلی الله

[1] امام مسلم – صحيح المسلم- لومړی ټوك – ۲۳۶مخ – قديمي كتابخانه د چاپ كال ۱۳۴۹- دهلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

علیـه وسـلم حـدیث دی چـي فرمـائي: [مـن رازقومـاً فلایـؤمهم والیـؤمهم رجـل منـهم] ([1]).

ژباړه: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: چي څوك د یو بل چا زیارت کوي او د هغـوي ځـاي تـه ورغلـی وي نـو امامـت دي نـه کـوي بلکـي امامـت دي هغـه څـوك وکړي چي پخپله ددې قوم څخه وي نو بناء په همدې اساس ددې حدیث په مقتضٰی سره پاچا لومړی دی او بیا قاضي دی نو که چېرې داذکر شوي اشخاص نه وه نو بیا صاحب البیت او یا امام د مسجد یعني امـام الحي ورتـه ویـل کېـږي چي دهمدغـه نوع اشخاصو امامت کول تر ټولو بهتره ښودل شوېده.

په الدرالمختار کي امام الفقهاء علاؤالدین حصکفي حنفي لیکلي دي لکه څرنگـه چي په فقه اسلامي و ادلته کښې ذکر شـویدي پـه هغـه مـاده واره شـکل ئې لیکلي دي خو لیکن بیا هم نومورې امام لیکي او زیـاتوي یعنـي وروسـته لـه هغـه شـمارې څخه لیکي:

1) **بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چـي سـر ئـې لـوي او اندامونه یې کوچني وي.**
2) **بیا وروسته مقیم په مسافر سره مستحق دی.**
3) **بیا وروسته حر (اصیل) په ازاد شوي غلام سره مستحق دی.**
4) **بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چـي متـئمم د بـې اودسـۍ څخـه وي پـه هغـه متـئمم یعنـي چـي تـیمم وهـونکي د جنابـت څخـه وي –**

---

[1] الحسین ابن مسعود – مشکوٰة المصابیح – لومړی ټوك – ١٠٧مخ- اکرمثه پیښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه ددې کتاب په فوائدو برخه کښې ليکلي چــې د مزاحمــت پــه وخــت کښې دې محراب په څوک نه وړاندې کېږي تر څو قوم غوره شوي شــخص نــه وي تعين کړي.

5) **هغه شخص مستحق د امامت دی چې درسونه ئې تر ټولو لــومړی شــروع کړي وي.**

6) **هغه شخص غوره په امامت کولو سره دی چــې دار الآفتــاء ئــې لوســتلی وي.**

7) **هغه شخص غوره دی چې دعوې ته ئې مراجعه کړېــوي د قاضــي حضــور ته. باالفرض که چېري سره برابر وه نوبيا دې پچه يعني (قرعه کشي) وکړي تر څو دغه مشکل پرې حل شي – همدارنګه تارخــانې فتــوٰی ليکلــي چــې پــه طالــب العلمانو کښې هغه شخص مستحق د امامت دی چې تر ټولو لومړی په سبق پسې وتلی وي نو که چېري اختلاف راشي او شاهدان وو خو صحيح ده او که چېري شاهدان هم نه وه بيا دې پچه (قرعه کشي) وکړي([1]).**

2. د امام مالک رحمة الله عليه مذهب:

د امام مالک رحمة الله په مذهب کښې:

ا- تر ټولو غوره او بهتره په امامت کولو سره پاچا او يا نائب د پاچا دی که څه هم داسي مسجد وي چې هغه مقرر او تعين شوی امام هم ولري.

[1] شيخ علاؤ الدين حصکفي – الدر المختار – لومړی ټوك ۸۲او ۸۳مخونه – دارالاشاعة العربيه – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي د همدې مسجد مقرر او تعین شوی امام وي چي په فقهي کتابونو کښې ورته د امام الحي لقب ورکړل شوی.

ج- بیا وروسته مستحق د امامت کولو هغه شخص دی چي صاحب المنزل وي یعني د کور څښتن وي خو (مستاءجر) هغه څوک چي دا کور ئې په اجاره سره نیولی وي د کور د مالك څخه غوره او بهتره دی ځکه مستاءجر د منافعو د کور مالك دی او بالفرض[1] که چېري مالك د کور ښځه وي نو د ښځي لپاره ضرور ده چي داسي شخص نائب او قائم مقام ونیسي چي هغه صلاحیت د امامت کولو ولري ځکه چي د ښځینه امامت د نارینه ؤ لپاره نه صحیح کېږي نو ضرور ده چي داسي یو شخص خلیفه تعین کړي چي هغه مستحق د امامت کولو وي.

د- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه فقیهه وي یعني د لمانځه په احکامو سره عالم وي.

ه- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه د حدیثو په علم سره عالم وي د حفظ او روایت له رویه څخه.

و- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه لوستونکی د قرآن کریم وي یعني د قرآن کریم په لوستلو او د تجوید په قواعدو عالم وي.

ز- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه ډېر عبادت کونکی وي مثلاً لکه لمونځ او روژه او داسي نور .

---

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ح- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې اسلام ئې تر ټولو لومړی راوړی وي عام ددې څخه که په خپله دا امام وي او یا خو ئې پلارونه او یا نوره سلسله وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې لوړ نسبی وي مثلاً قریشي – همدارنګه معلوم النسبی په مجهول النسب سره مستحق دی.

ي- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې نېک اخلاق ولري. همدارنګه بیا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې جامه او کالي ئې نوي او ښائسته وي خو حسن یا ښائسته والي د جامې په شریعت کښې هغه دی چې رنګ ئې سپین وي. بالفرض که چېري په دغه ټولو شرطونو کې سره برابر وو نو بیا قرعه کشي کېږي.

ک- بیا هغه شخص دی چې ډېر تقوا لرونکی وي یعنې هغه متقي چې د مشبهاتو او منهیاتو څخه هم ځان ساتي ددې په خاطر چې په محرماتو کښې واقع نشي.

ل- همدارنګه هغه شخص چې حال ئې معلوم وي د ټولو طرفونو څخه مقدم کېږي په نسبت د مجهول الحال سره او پلار په زوي سره مقدم کېږي او تره (کاکا) د ورور په زامنو مقدم کېږي نو که ټول سره برابر وي نو بیا قرعه کشي کېږي او که چېري قوم پدې ذکر شوي خلکو کي په یوه باندي نورو رضایت درلود یعني معلوم وو چې دا شخص دي امامت وکړي بیا قرعه کشي یعني پچې ایستلو ته ضرورت نسته، هغه خوښ کړي سوی شخص د ي امامت وکړي.([1])

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د امام شافعي رحمة الله علیه مذهب:

ا- د امام شافعي (رح) مذهب پدې هکله لیکي چي غوره او بهتره د خلکو په امامت کولو سره والي[1] دی د خپل ولایت په ځای کښې ځکه پدې هکله د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه نقل سوی او فرمائي: [لا یومن الرجل الرجل في سلطانه ولا یقعد في بیته علی تکرمته الا باذنه][2].

ترجمه: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي چي امامت دي نکوي یو شخص د بل شخص د ولایت په ځای کښي او نه دي کښېني په هغه خاص ځای او بستره کښې مګر ددوي په اجازه سره. لیکن امام شوکاني صاحب ددې حدیث په رابطه لیکي چي د ظاهر له پلوه مراد په (سلطان) پاچا سره هغه شخص دی چي سرپرستي د خلکو د امورو ورته سپارل شوي او یا صاحب البیت یعني د کول خاوند ترې اراده کېږي که څه هم نور خلك د فقهي – علم – قرآن کریم، تقوی له وجهي څخه هم بهتره وي لیکن والي (واکدار) د خپل ولایت په ځای کښې غوره او بهتره دي په امامت کولو سره په نسبت د فقهي عالم یا قاري د قرآنکریم سره.

ب- بیا وروسته له والي څخه هغه شخص مستحق د امامت دی چي ددائم لپاره په قوم کښې د یوه مسجد د امام په توګه مقرر شوی وي.

ج- بیا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چي په خپل شخصي ملکیت کښې اوسېږي – همدارنګه مالك د منفعت غوره او بهتره

---

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.
[2] امام مسلم – صحیح المسلم - لومړی ټوك – ۲۳۶مخ – قدیمي کتابخانه – د چاپ کال ۱۳۴۹ – دهلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی له عالم فقهیه ځني لیکن چي ډیر غوره او بهتره او مستحق په امامت سره هغه شخص دي چي مالك د مال وي نه هغه شخص چي په سوال سره ئې غوښتونکی وي. له دغه اشخاصو څخه وروسته:

د- هغه شخص دی چي فقهیه وي یعني د لمانځه په احکامو سره عالم وي.

ه- بیا وروسته لوستونکی یعني قاري د قرآن مستحق په امامت کولو سره دی.

و- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي ډیر تقوٰی داره او پرهیزګاره وي.

ز- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي هجرت ئې تر ټولو لومړی کړی وي.

ح- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي اسلام ئې تر ټولو لومړی راوړی وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي بهتره او غوره نسب ئې وي.([1])

ي- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي ښه غوره او بهتره سوانح او سابقه ولري یعني په ټولنه کښې یې ښه وخت تیر کړی وي.

ك- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي کالي او جامه ئې پاک وي.

ل- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي بدن ئې پاک وي.

م- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي کار او عمل ئې ټول نیک وي.

---

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ن- **بیا وروسته هغه شخص د امامت کولـو مسـتحق دی چـي غـوره او بهتـره (صوت) یعني اواز لري.**

س- **بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي ښه صورت ئې وي یعني د فزیکي جوړښت په لحاظ ښائسته وي.**

بالفرض که چیري په دې یاد شویو شیانو په ټولو کي سره برابر وو او بیا وروسته ئې اختلاف منځ ته راغی نو قرعه کشي دي وکړي یعني پچه دي واچوي –بناء په همدې اساس سره عادل شخصیت د فاسق څخه غـوره او بهتـره دی کـه څـه هـم دا فاسق عالم، فقیه، قاري د قرآن کریم هم وي – همدارنګه بالغ د وړوکي هلك څخه غوره او بهتره دی که څه هم وړوکی هلك عالم فقهیه او یا قـاري د قـرآن کـریم وي – همدارنګه مقیم غـوره او بهتـره دی لـه مسـافر څخـه ، د حلالـو اولاد د ولـد زنـا څخه غوره او بهتره دی اما ړوند یعنـي بې سـترګو سړی د هغـه بینـا پـه شـان دی ځکه دې ته مو لومړی هم اشاره وکړه چي ړوند بې سترګو سړی هغه شیانو ته چي مشـغولوي یې نشـي لیـدلاي ډېر خاشـعین او عـاجزه وي پـه لمانځـه کـي بنـاءً د سترګو خاوند ټولو شیانو ته پاك چټل شیانو ته ګوري نو د لمانځـه لپـاره چنـدان التفـات او نظـر دومـره زیـات نـوي او نـه حضـور ورتـه برابـر وي – بنـاء پـه همـدې اسـاس د ړانـده یعنـي بې سـترګو شـخص امامـت کـول د نـومړي امـام پـه مـذهب صحیح کېږي ځکه همدا ئې دلیل دی لکه چي یاد مو کړ.([1])

---

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د امام احمد بن حنبل رحمة الله علیه مذهب

د نوموړي امام په مذهب او نظر ځیني خلک تر ځینو نورو غوره او بهتره ښودل شوي دي چي هغه فعلاً شماره وار ذکر کېږي:

أ- غوره او بهتره په امامت کولو سره هغه څوک دی چي د قرآن کریم پـه لوستلو سره عالم وي ځکه چي حدیث د ابي سعید خدري رضي الله تعـالی عنـه روایت کوي چي حضرت پیغمبر (ص) فرمائي: [اذا کانوا ثلاثه فلیوءمهم احد هم واحقهم بالامامـة اقراءهم].([1]) ژباړه: ابي سعید خدري رضی الله تعالی عنـه حدیث نقل کړی، فرمائي: پـه هغـه وخت کي چي دري نفره وي نـو یـو نفر دي امـام وګرځوي بهتره او غوره ددوي پـه امامت کولـو سره قـاري یعنـي پـه تجویـد سره لوستونکی د قرآن دی – همدارنګه رسول الله صلی الله علیه وسلم به بعضـي وخت حضرت ابو بکر صدیق رضي الله تعالی عنه د امامت کولو لپاره وړاندي کاوه ځکه چي نوموړی حافظ د قرآن کریم وو. خو سره لدې چي نور فقهاء د صحابه ؤ څخه به هم موجود وو او خاص مذهب د امام احمد بن حنبل رحمة الله پدې رابطه هم دادی چي باید قاري چي په تجوید سره قرآن کریم تلاوت کولی شي هغـه شخص امامت وکړي ځکه دعبدالله ابـن مسعـود رضي الله تعالی عنـه څخه نقل دی او فرمـائي: [یؤم القوم اقراءهم لکتاب الله]([2]).

[1] الحسین ابن مسعود – مشکوة المصابیح – لومړی توك – ۱۰۷مخ- اکرمیه پېښور – اکرمیه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.
[2] الحسین ابن مسعود – مشکوة المصابیح – لومړی توك – ۱۰۷مخ- اکرمیه پېښور – اکرمیه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: امامت دي کوي د قوم هغه څوك چي ډېر ښه لوستونکی د قرآن کريم وي. خو دا دليل د نورو علماؤ د مذاهبو سره خلاف دی ځکه چي د هغوي په نظر هغه شخص د امامت کولو ډېر مستحق دی چي فقهيه عالم وي او د لمانځه په احکامو پوه وي لکه څرنګه مو مخکښې ياد کړل د هغه ځواب دادی چي د صحابه ؤ رضی الله عنهم قاري، لوستونکی د قرآن کريم به ضرور وه چي فقهيه عالم د لمانځه په احکامو سره به هم پوهېده، خو د لمانځه په احکامو پوهېدل په امامت کولو کښې ډير ضرور دي په نسبت د قرائت يا ښه لوستلو د قرآن کريم سره.([1])

ب- بيا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي قرآن کريم په تجويد سره لولي او هم فقهيه عالم او د لمانځه په احکامو پوه وي.

ج- بيا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي تنهائې قرآن کريم په تجويد سره زده وي، که څه هم فقهي عالم نوي، ليکن چي دومره اندازه معلومات ولري چي هغه د لمانځه پوري متعلق احکامو باندي عالم وي.

د- بيا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي هغه ډېر فقهيه او د لمانځه په احکامو عالم وي.

ه- بيا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي د قرآن کريم لوستونکی وي خو د لمانځه په احکامو عالم نوي.

و- بالفرض که چېري په دې ټولو شيانو کښې سره برابر وو نو بيا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي د لمانځه په احکامو سره تر يوې اندازې پوري عالم وي.

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۶ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز- او که چېرې په فقهي مسائلو کښې هغه احکام چې تر لمانځه پورې متعلق وي او يا په لوستلو د قرآن کريم کښې سره برابر وو نو بيا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې د زيات عمر خاوند وي ځکه چې مالک ابن الحويرث پدې هکله يو حديث نقل کړی او فرمائي [واليؤمکم اکبرکم]([1]). يعني امامت دې کوي ستاسي هغه شخص چې د زيات عمر خاوند وي چې مشروي په تاسې کښې.

ح- بيا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چې نېک او شريف نسبه وي.

ط- بيا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چې تر ټولو لومړی ئې هجرت کړی وي يعني تر ټولو لومړی د اسلام دار ته داخل سوی وي.

ي- او بيا هغه شخص مستحق دی چې تر ټولو لومړی ئې اسلام راوړی وي ځکه د ابن مسعود رضی الله تعالی عنه حديث دی چې فرمائي: [فان کانوا في الهجرته سواء فاقد مهم مسلماً]([2]) . که چېرې په هجرت کښې هم سره برابر وو بيا هغه شخص مستحق دی چې اسلام ئې تر ټولو لمړی راوړی وي. همدارنگه دا عمليه په پلارونو و نيکونو کښې هم جاري کېدای شي نه دا چې خاص اسلام راوړل دده مطرح دي.([3])

ک-بيا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چې تر ټولو متقي او پرهيزگاره وي ځکه پدې هکله خدای (ج) فرمائي: [ان اکرمکم عند الله

[1] الحسين ابن مسعود – مشکوة المصابيح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرميه پيښور – اکرميه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.
[2] الحسين ابن مسعود – مشکوة المصابيح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرميه پيښور – اکرميه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.
[3] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۶ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتقاكم]([1]). ژباړه: په تحقيق سره غوره او بهتره خلك د خداى (ج) په نزد هغه څوك دي چي هغه متقيان او وېرېدونكي دي د خداى (ج) څخه. كه چېري پدې ټولو شيانو كښې سره برابر وو بيا دي قرعه كشي وكړي (پچه دي واچوي) اما مسئله د (سلطان) يعني پاچا چي هغه تر ټولو غوره او بهتره وي په امامت كولو سره ځكه چي پدې هكله په خپل اطلاق سره عمل كېږي لكه څرنگه چي مقرر او معين امام مستحق دى چي د فقهي په كتابونو كښې امام الحى ورته ويل كېږي او يا صاحب البيت يعني د كور خاوند مستحق دى. نو همداشان پاچا هم مستحق، تر ټولو غوره او بهتره گڼل كېږي.

[1] د الهجرت سورة – ١٣ اية.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقتديان او امام

ضرور ده چي يو څه معلومات ددې د وهمې فقرې په هکله وليکم چي آيا امام د قوم چېري بايد ودرېږي او قوم چېري بايد ودرېږي؟ ځکه ضرور ده چي تر څو د مقتديانو او امام تر منځ فرق وشي او د امام ځاي معلوم شي همدارنګه د قوم درېدلو ځاي بايد معلوم وي تر څو لمونځ د قوم او امام په هغه شرطونو سره برابر شي لکه کوم چي فقهي کتابونو ذکر کړيدي.

دا خو ضروري خبره ده چي امام به د ټول قوم څخه لومړی درېږي مثلاً محراب دی نو امام به د محراب په مخ کښې درېږي دا په هغه صورت کښې چي خلك زيات وي او که چېري خلك لږ وي يعني يو نفر وي نو بيا ضرور ده چي امام به لږ غوندي مخته درېږي او مقتدي به د امام څخه ښې طرف ته د امام د پښو په پاي کښې درېږي ځکه پدې هکله حضرت جابر رضی الله تعالی عنه يو حديث نقل کړيدی چي فرمائي:

[قام رسول الله صلى الله عليه وسلم يصلى فجئت فقمت على سياره فأخذ بيدي وأدارني حتّى اقامني عن يمينه ثم جاء جابر بن صخر فقام عن يسار رسول الله صلى الله عليه وسلم فاءخذ باءيدينا جميعاً فدفعنا حتّى اقامنا خلفه - رواه مسلم و ابو داؤد][1]. ژباړه: حضرت جابر رضي الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه روايت کوي فرمائي چي رسول الله صلی الله عليه وسلم ولاړ

[1] الحسين ابن مسعود – مشکوة المصابيح – لومړی ټوك – ۱۰۶مخ- اکرميه پېښور – اکرميه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سو ددې لپاره چي لمونځ وکړي نو زه راغلم او دده په چپ طرف سره ودرېدم رسول الله صلی الله علیه وسلم زه د لاس څخه ونیولم او تاو ئې کړم تر څو زه ښې طرفته ودریږم نو بیا وروسته جابر چي د صخر زوي دی ه راغلی – هغه د رسول الله صلی الله علیه وسلم چپ طرف ته ودرېدی بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم زما اود هغه دواړو لاسونه ونیول دواړه ئې د شا طرفته وگرځولو وروسته پسي ودرېدلو او لمونځ مو پسي تمام کړ.

چي ددې حدیث د مفهوم څخه د امام ددرېدلو ځاي همدارنگه د مقتدي ددریدلو ځاي او بلکي د صف جوړول هم ترې استنباط کېږي. همدارنگه مستحب خبره داده چي امام د مقتدیانو په مقابل کښې په منځ د صف کښې ودرېږي بلکه نژدې به ورته هغه اشخاص درېږي چي هغوي مشران او یا علماء وي – او یا خو د زیات عمر خاوندان وي ځکه حکمت په وړاندي والي کي دغه نوع اشخاصو دادی چي کوم وخت امام خطاء او یا سهوه کېږي د سهوي او خطاء په صورت کښې به امام ته فتح ورکوي، او یا مثلاً خلیفه گرځو لو ته ضرورت پیدا شي امام کېدای سي ددغه نوع اشخاصو څخه یو څوك ورته خلیفه وگرځوي ځکه لکه څرنگه چي امام باید په وسط د مقابل د مقتدیانو د صف کښې درېږي.

پدې هکله د حضرت ابي هریره رضي الله تعالی عنه څخه یو حدیث روایت شویدی چي فرمائي: [عن النبي صلى الله عليه وسلم قال وسطوا الامام وسدوا الخلل] رواه ابو داؤد. ژباړه: حضرت ابي هریره رضی الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي وائي چي رسول االه صلی الله علیه وسلم فرمائي: امام باید د ستاسي د صف په منځ کښې ودرېږي او تاسي خالي ځایونه د صف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډکوی. ددې حدیث مفهوم دادی چې امام باید د مقتدیانو په مقابل کې د صف په منځ ساحه کښېږ ودرېږي ځکه دلیل ئې دا ذکر سوی حدیث دی.

همدارنګه مو دا هم ثابته کړه چې امام باید په مقابل د مقتدیانو د صف په منځ ساحه کښې ودرېږي. نو د امام په نسبت د مقتدیانو ددې درېدلو سره ددې لفظ څخه یو څو نوري ضروري مسئلې هم استنباط کېږي – مثلاً لکه د مقتدیانو څخه د امام یو څه اندازه لوړ درېدل او یا مثلاً د امام درېدل په نسبت د مقتدیانو پداسې حال کې چې د امام او مقتدیانو تر منځ یو (حائل) یعنې پرده موجوده وي.

1. **دامام لوړوالی د قوم په نسبت او یا د قوم لوړوالی د امام په نسبت:** پدې هکله شیخ سید سابق رحمة الله علیه په خپل کتاب فقه السنة کښې لیکې چې د امام درېدل په لوړ ځای په نسبت د مقتدیانو سره مکروه دی د کراهیت دلیل ئې د عبدالله ابن مسعود رضی الله تعالٰی عنه حدیث دی چې فرمائي: [نهي رسول الله صلى الله عليه وسلم ان يقوم الامام فوق شيء والناس خليفه]([1]). ژباړه: حضرت عبدالله ابن مسعود رضی الله تعالٰی عنه فرمائي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم نهي کړې ددې څخه چې امام دې د یوه شي په سر لوړ ودرېږي او قوم دې وروسته ورپسې ولاړ وي.

فرضاً که چېرې دامام په لوړ ځای درېدل د یوه غرض لپاره وي مثلاً لکه د لمانځه تعلیم ورکول قوم ته نو بیا کراهیت له منځه ځي ځکه حضرت سهل بن ساعدي رضي الله تعالٰی عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي وائي چې ما رسول الله صلی الله علیه وسلم ولیدی چې په منبر ناست وو په هغه ورځ چې منبر جوړ شوی وو بیا وروسته رسول الله صلی الله علیه وسلم تکبیر ووایه بیا ئې رکوع

[1] محمد ابن علي شوكاني – نيل الاوطار دريم ټوك – ۳۳۷ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ كال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړه او بیا وروسته شاته راغی او سجده ئې په اصل منبر وکړه بیا راوګرځېدی کوم وخت کښې چې د لمانځه څخه خلاص شو خلکو ته مخامخ شو ورته وئې ویل [ایهالناس انما ضعت هٰذالتاتموا بي و لتعلموا صلوٰتي](1)

ژباړه: ای خلکو دا ډول کړنه چې ما ستاسي په مخ کښې وکړه چې تاسي خپل لمونځونه پوره کړی او د خپل لمانځه تعلیم وکړی -یاد شوی حدیث ددې لپاره دلیل دی چې که چېري د کوم غرض په خاطر امام د قوم په نسبت لوړ وي بیا لمونځ نه مکروه کېږي.

اما د مقتدیانو لوړوالی په نسبت د امام سره جائز دی او کراهیت نلري خو لیکن امام شوکاني (رح) لیکي چې که چېري د امام لوړوالی د مقتدي په نسبت ډېر زیات وي مثلاً لکه ۳۰۰ متر لوړوالی پداسي حال کي چې مقتدي د امام په حال نه خبرېږي دا اقتداء د ټولو علماؤ په اتفاق نه صحیح کېږي بلکي د مسجد یا غیر د مسجد کوم توپیر ندی ښودل خو که د یاد شوي اندازې څخه کم وي بیا جواز لري او لمونځ ئې صحیح کېږي. تر څو چې په ممانعت سره کوم دلیل نوي پیدا سوی. همدارنګه پدې اړوند دوکتور وهبه زحیلي په خپل کتاب فقه اسلامي وادلته کښې لیکي چې د مقتدیانو په نسبت د امام لوړوالی په څلورو مذهبونو کښې جواز لري خو لږ مکروهوالی پکښې شته که چېري لږ غوندي تفاوت یا ارتفاع ولري نود امام مالك او احمد بن حنبل صاحب له نظره مکروه والی لري. د امام شافعي رحمة الله علیه نظر دادی که چېري د ضرورت حالت وي او یا خوئې د تعلیم

---

1 محمد ابن علي شوکاني – نیل الاوطار دریم ټوك – ۳۳۷ مخ – دارالجیل بیروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قصد وي بيا کوم مشکل پکښې نشته لکه څرنګه چي شيخ سيد سابق (رح) هم يادونه کړې خو يو شمېر علماء د امام لوړوالی بالکل ممنوع ګڼي.

اما د اختلاف سبب د ياد شويو علماؤ تر منځ دوه معارض حديثونه دي چي سهل بن سعد (رض) د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه روايت کړي فرمائي چي: رسول الله صلی الله عليه وسلم به د خلکو امامت کاوه او هغه به په منبر ناست وو کوم وخت چي به ئې د سجدې کولو اراده وکړه د منبر څخه به کښته شو او سجده به ئې وکړه.

دوهم حديث دادی چي ابو داؤد روايت کړی [ان حذيفة أم الناس علٰی دکان فاخذ ابن مسعود بقميصه فجذبه فلمافرغ من صلوته (قال الم تعلم انهم کانوا ينهون عن ذلك)] ([1]).

ياد شوی حديث ابو داؤد د همام څخه روايت کړی فرمائي: چي حذيفه رضي الله تعالی عنه د خلکو امامت کاوه پداسي خال کي چي نوموړي په لوړ ځای ولاړ وو – او ابن مسعود رضي الله تعالی عنه د قميص څخه ونيوی او لاندي يې کش کړ هر کله چي د لمانځه څخه فارغ شو ورته وئې ويل چي آيا ته نه ئې خبر چي دوی له دغه ډول عمل څخه منع شوي دي د اختلاف سبب د نوموړو علماؤ ترمنځ ياد شوي حديثونه دي. چي ځيني علماء په لومړي حديث عمل کوي او ځيني نور ئې په دوهم حديث عمل کوي([2]).

[1] سليمان ابن شعيب ابي داؤد سيستاني – ابي داؤد – لومړی ټوك – ۱۸۸مخ – اکرميه پېښور – ب – ت.
[2] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۰۶ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځرنګه چي مومخکي هم ورته اشاره وکړه چي په امام پسي د مقتدي اقتداء کول پداسي حال کښې چي ددوي تر منځ (حائل) يعني پټونکی شي وي چي پدې اړوند شيخ سيد سابق په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکي چي په امام پسي د مقتدي اقتداء کول پداسي حال کښې چي ددوي دواړو تر منځ(حائل) يعني پټونکی شي موجود وي جواز لري او اقتداء صحت پيدا کوي خو پدې شرط چي د امام په حرکاتو ، قرائت او تکبير اوريدلو مقتدي پوه شي – که چيري په امام پسي اقتداء وکړي او ددوي دواړو تر منځ (نهر) جاري واله وي نو د مقتدي لمونځ صحيح دی او جواز لري همدارنګه ابو مجازا (رح) وايي چي پداسي صورت کي چي يو مقتدی په امام پسي اقتداء وکړي او دوي دواړو تر منځ لويه لاره او يا ديوال وي د نوموړي مقتدي اقتداءصحيح ده ليکن پدې شرط سره چي تکبير تحريمه واوري([1]).

همدارنګه پدې هکله شيخ طاهر بن احمد په خپل کتاب خلاصة الفتوٰی کي ليکي چي (حائط) ديوال مانع د اقتداء څخه نه کيږي نوموړی زياتوي چي د اسلامي فقهي علماء پدې نظردي چي امام محمد صاحب کوم ديوال ياد کړي هغه داسي ديوال دی چي وړوکی او لنډ وي. که ديوال لوړ وي بيا هم اقتداء د مقتدي نه صحيح کيږي ځکه چي داسي ديوال په حائل سره حسابيږي خو که چيري دغه ديوال لوړ وي لکن د مسجد د طرف څخه ورته لاره وي يعني دروازه ولري کله چي مقتدي وغواړي چي امام ته ځان ورورسوي تر څو د امام افعال ويني او يائې قرائت واوري او دا ياد شوي صورتونه په مقتدي مشتبهه نشي نو د ټولو علماؤ په

[1] شيخ سيد سابق – فقه السنة – لومړی ټوك – ۲۰۳مخ - دار الفكر – د چاپ كال ۱۴۰۳ ځلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتفاق سره د مقتدي اقتداء پدې ټولو صورتونو کښې په امام پسې صحيح کېږي – خو که چېري دروازه چي د مسجد بام (چت) ته وتلی ده تړلی وي او امکان ئې د وصول امام ته نوي نو شمس الائمة الحلواني (رح) وايي چي بيا هم پدې صورت کي د مقتدي لمونځ کېږي[1].

[1] شيخ محمد طاهر – خلاصة الفتوٰی – لومړی ټوك – ۱۵۰مخ – حبيبيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تکبیر تحریمې وخت د امام لپاره

څرنګه چې جماعت تیارېږي او امام محراب ته ورانډې کېږي او یو تعداد خلک د جماعت لپاره حاضر سوي وي او قامت ویل کېږي نو امام باید تکبیر تحریمه ووایي. داچې د اقامت ویلو په منځ کښې او یا خوئې د قامت د خلاصېدو سره سم تکبیر تحریمه ووائې.

پدې هکله جمهور علماء وائي چې امام باید هغه وخت تکبیر تحریمه ووائي چې اقامت خلاص شي او صفونه ټول سره برابر شي وروسته دي تکبیر تحریمه ووائي. خو احناف علماء وائي چې تکبیر تحریمه باید د قامت ویلو په منځ کښې ئې ووایي لیکن غوره او بهتره خبره دا ده چې په هغه وخت کښې چې قد قامت الصلوٰة کلیمه وویل شي نو امام باید تکبیر تحریمه ووایي.[1]

د نظرونو توپیر د جمهور او احنافو علماؤ تر منځ د حدیثونو ظاهري تعارض دي چې حضرت انس او بلال رضی الله تعالی عنهما ئې روایت کړی کوم چې د حضرت انس رضی الله تعالی عنه حدیث دی چې فرمائي: رسول الله صلی الله علیه وسلم زموږ په منځ کي راوګرځېده مخکښې لدې څخه چې تکبیر تحریمه

[1] مؤلف وهبه زحیلي – کتاب: فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۲۰۴مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

روايـي وئـې فرمايـل [آقيمـوا صـفوفكم و تراصـوا فـاني اراكـم مـن وراء ظهري].([1])

ژباړه: (تاسي ودروئ او برابر کړي صفونه ستاسي په تحقيق سره زه وينم تاسي زما د شا څخه وروسته) – ظاهراً د حديث څخه معلوميږي چي ذکر شوي نصيحت د قامت ويلو څخه وروسته شوی لکه څرنګه چي د حضرت عمر رضي الله تعالی عنه څخه هم پدې هکله نقل راغلی دی چي حضرت عمر رضی الله تعالی عنه به هغه وخت چي قامت به وويل شو او صفونه به برابر شول بيا به ئې وروسته تکبير ووايه.

او لکه چي د حضرت بلال رضی الله عنه حديث دی چي مضمون ئې داسي راځي چي حضرت بلال رضی الله تعالی عنه به اقامت په رسول الله صلی الله عليه وسلم پسي د وروسته وايه او بلال رضی الله تعالی عنه به ورته وويل چي وړاندي والی مکوه زما په امين سره يعني رسول الله صلی الله به دومره اندازه قران کريم لوستلی وو چي تقريباً امين ته به رسيدلی وو او بلال رضی الله تعالی عنه به اقامت ويل لا نه وه خلاص کړي. د حضرت بلال رضی الله تعالی عنه حديث پدې دلالت کوي چي رسول الله صلی الله عليه وسلم به تکبير تحريمه وايه او بلال (رض) به اقامت ويل لا نه وو خلاص کړی. په همدې توګه د

[1] محمد بن اسماعيل البخاري صحيح البخاري – لمړی ټوك – ۱۰۰مخ – قديمي کتابخانه – د چاپ کال ۱۹۳۸م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمهورو علماؤ د مذهب معمول هم دا حدیث دی، ددوي نظر هم دادی چي اقامت ویل چي خلاص شي باید امام تکبیر تحریمه ووائي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام ته د فتحي ورکول

دا موضوع کېدای شي په (کتاب مبطلات الصلوٰة) کښې ښه روښانه سوي وي او اصلي د بحث کولو ځاي ئې هم د لمانځه باطلوونکي شيزونه دي، نو بايد په هغه ځای کښې بحث ورباندي سوی وي ليکن بیاهم څرنګه چي ياد شوې موضوع تر امام پوري تړلې ده او فتح ورکول امام ته ضرور دي نو بناء په همدې اساس پدې ځای کښې مونږ دا موضوع مطلب وګرځوله.

فتح ورکول امام ته صحيح دي او څلورو مذهبونو پرې اتفاق کړی بلکي نور ټولو فقهاء هم امام ته د فتحي ورکول صحيح ګڼي په هغه وخت کښې چي فتحي ورکولو ته ضرورت پيدا شي چي د صحت روايت ئې د حضرت عمر رضی الله تعالی عنه څخه راغلی – بلکي يو تعداد نور علماء دي چي هغوي ئې صحيح نه ګڼي چي دا نقل د حضرت علي رضي الله تعالی عنه څخه راغلی، نو د اختلاف اساسي او عمده نقطه داده چي د علماؤ اختلاف د رواياتو د اختلاف په اساس دی. لکه څرنګه چي روايت سوی([1]): [صلي رسول الله صلی الله عليه وسلم فترك آية فقال له رجل، يا رسول الله ايت كذا وكذا، قال: فهلا ذكر يتنها؟]([2]).

ژباړه: لکه څرنګه چي روايت سوی چي رسول الله (صلی الله تعالی عليه وسلم) په خلکو لمونځ اداء کاوه بيا ئې يو آيت پرېښوده او يوه سړي ورته

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۰۵ مخ – حقانيه پيښور – ب – ت.
[2] محمد ابن علي شوكاني – نيل الاوطار دريم ټوك –۳۷۲ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ كال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويل چي فلانی او فلانی آيت دي پرېښوده – رسول الله (صلى الله عليه وسلم) په جواب کي ورته وويل چي ولي دي نه راپه ياد اوه؟ چي صحيح مي لوستلی وای. کنايه د فتحي ورکولو څخه ده يعني ولی دي فتحه نه راکوله – همدارنګه بل حديث د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل سوی [و روي عنه صلى الله عليه وسلم قال: [يا علي لاتفتح على الامام في صلوٰة]([1]).

ددې حديث د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل شوی دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: اې علي رضی الله تعالی عنه! ته امام ته فتح مه ورکوه په لمانځه کښې نو ددې حديث د مفوم څخه دا معلومېږي چي فتح ورکول امام ته په لمانځه کي نه صحيح کېږي. لکن بيا هم صحيح ده په روايت او عمل دواړو کښې هغه دا چي فتح ورکول امام ته د لمانځه په داخل کښې صحيح دي او جواز لري.([2])

[1] محمد ابن علي شوکاني – نيل الاوطار دريم ټوك – ۳۷۳ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ کال ۱۹۷۳.
[2] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۰۵ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاتمه

څرنګه چي دا موضوع پاي ته ورسېده پدې کښې د وضعي او حالاتو سره مطابق په زړه پورې مطلبونه ذکر شویدي. د مثال په توګه اول فصل د لمانځه په رابطه لیکل شوی چي په همدې ذکر شوي فصل کښې په زړه پورې مطلبونه دي مثلاً لکه د لمانځه اهمیت او ثبوت په اسلام کښې او همدارنګه د لمانځه لغوي او اصطلاحي معناوي، همدارنګه د لمانځه د پرېښودونکي په اړوند احکام بیان شوي او همدارنګه دوهم فصل د امامت صغرٰی (وړوکي امامت) لغوي او اصطلاحي معنٰی او هغه اشخاص چي امامت کول ئې مکروه دي، هغه شیان چي امامت فاسدوي بلکي یو تعداد نور هغه احکام پکښې بیان شوي چي هغه خاص په امامت پورې مربوط دي خو بعضي نور مسائل چي هغه ددې موضوع متعلق ګڼل کېږي په پوره توګه پکښې بیان شوي.

همدارنګه مو پدې هکله د مستندو فقهي کتابونو څخه مثلاً لکه فقه اسلامي و ادلته – فقه السنة – الدر المختار – او داسې نورو بلکي د حدیثو د کتابونو او د نورو موضوعاتو متعلق د کتابونو څخه استفاده کړې.

خو بیا هم د یادونې وړ خبره داده چي که چیرې په دې رساله کښې په بعضي ځایونو کښې سهوي صورت نیولی وي او یا خطاء شوې وي، بلکي زه په خپله سهو او خطاء نه وم پوه شوی نو اول د خدای (جل جلاله) څخه د مغفرت غوښتنه کوم بیا د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروڼو علماؤ او طالبانو څخه چي دا کتاب مطالعه کوي بخښنه غواړم او هیله لرم چي په ورورۍ او مینه ئې د بل ځل لپاره راته په ګوته کړي.

خدای (ج) ته امید لرم چي دغه اندازه زیار او زحمت ایستل زموږ اول د خدای (ج) د رضاء سبب وګرځي او بیا د هغه شمیر خلکو چي ددې کتاب مطالعې ته اړ شوي وي. او غواړم چي یوڅه اندازه معلومات ترې ترلاسه کړي. هغوي ته او د ټولې اسلامي نړۍ د علم او پوهني علاقه لرونکیو خلکو ته سبب د خدمت ګرځیدلی وي. بلکي د یادوني وړ خبره داده چي څرنګه ما غوښتل چي دا کتاب باید زه په زیاته اندازه (محتوٰی) او مطلبونو کښې راټول کړم خو لکه څرنګه چي مشکلات زیات وو او مراجع په هغه ډول چي لازمي وې نه پیدا کېږي نو په همدې اندازه ما اکتفاء وکړه. هیله لرم چي خدای (ج) زموږ زیار او زحمت قبول کړي او د اسلامي ټولني لپاره مو یو خدمت کـــــــــړی وي.

والســــــلام

وما ذالک علی الله بعزیز

قاضی محمد حاکم (شریعتي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مــأخــذونه

1) قــــــــرآن كـــــــــــريم.
2) صحيح البــخـــــــــــاري.
3) صحيح المســـــــــــــلم.
4) ســـنن ابـــــــــــي داؤد.
5) ابن ماجــــــــــــــــه.
6) نيـــــــــــل الاوطـــــــار.
7) ســبــل الاســـــــلام.
8) فقه اســـــــلامي و ادلتـــه.
9) فقه الســـــــــــنة.
10) الدر الــمختـــــــــار.
11) خلاصة الفتــــــــوٰى.
12) فتٰــوٰي قاضيخــــــان.
13) نورالايضــــــــاح.
14) فضـــائل الاعمـــال.
15) تفســـير حرمين شرفين.
16) الـمـنـجــد فـي اللــغـــة.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library